rijksuniversiteit groningen

Magazine voor alumni en relaties
Nummer 3, oktober 2021

Broerstraat 5

In dit nummer:

Hoe de RUG internationaliseerde
Onveilig verkeer metropolen
Vaccineren minderheden
Noorden werkt samen aan groene waterstof
Gastschrijver Mathijs Deen
Het nut van sancties

Luchtvaartingenieur David Lentink is gebiologeerd door vogels

rijksuniversiteit groningen

C25
1996~2021

Waar groeit nieuw, *wijs* leiderschap?

Jochem Dijckmeester
Voorzitter bestuur Pensioenfonds PGB
Alumnus Comenius

Werken aan nieuw, wijs leiderschap vergt veel. Zoals zelfkennis. En de moed ruimte te geven aan anderen en aan afwijkende meningen. Menig leider ontmoet daarbij zichzelf. Ontdekt onvermoede veerkracht én stuit op donkere kanten.

Al 25 jaar begeleidt Comenius executives bij het vernieuwen van het eigen leiderschap. Met hen verkent Comenius de 'andere kant van de medaille' en de samenhang der dingen. Nodigt oudere en jongere generaties uit de zaag te scherpen. Beoogd is hiermee een versterking van 'zijn en zelfvertrouwen': grondtonen van wijs leiderschap. Dat gaat het intellect voorbij en draagt bij aan een positieve transformatie van de wereld. En die is urgenter dan ooit.

Deelnemers aan Comenius' leiderschapsprogramma's zijn krachtige mensen met een open geest en een wijde, onderzoekende blik. Vrijdenkers onder elkaar.

Comenius is een internationaal netwerk gericht op leiderschapsontwikkeling.

'Om mij als bestuurder te ontwikkelen wist ik dat ik inzichten nodig heb die vakinhoudelijke kennis overstijgen. De steeds complexere problemen die de bestuurstafel raken, vragen namelijk reflectie en verruiming van de eigen blik. Comenius heeft mij aangezet anders te kijken naar mijn omgeving en mijn rol als bestuurder. Dit helpt mij vrijer te denken en te handelen én mijn eigen stijl van leiderschap verder te ontwikkelen.'

Jochem Dijckmeester
Voorzitter bestuur Pensioenfonds PGB
Alumnus Comenius

Meer informatie

Meld u aan voor de informatiebijeenkomst op 4 november. Neem contact op met een van Comenius' adviseurs via 033 – 422 99 29 of kijk voor meer informatie op comeniusleergang.nl

Leiderschap tussen Sturing en Co-creatie
Krachtig leiderschap vanuit ruimte

Executiveprogramma gericht op leiderschap met een optimale balans tussen controleren en delegeren. Deelnemers bekwamen zich in dit programma in andere vormen van sturing dan de vertrouwde, hiërarchische. Richtinggevend bij deze transformatie is Hannah Arendts uitspraak 'We are all co-builders of a common world'. Hier gaat het om gedeeld leiderschap, om gedeelde verantwoordelijkheid, om samenwerken. Ver voorbij Max Webers opvatting van 'macht als het vermogen de eigen wil op te leggen aan een ander'. Co-creëerend organiseren en samenwerken vereist van alle betrokkenen vertrouwen en integriteit.

Start: 15 maart 2022
Meer informatie: comeniusleergang.nl/sturing

Verdiept Leiderschap
Privatissimum

Executiveprogramma gericht op verdieping van het eigen leiderschap, mede met behulp van de persoonlijke en professionele casuïstiek. Wijs leiderschap begint met kritisch en waarderend kijken naar jezelf, los van rol en functie. Volgens Marcus Aurelius zijn hiervoor tevredenheid en bescheidenheid goede uitgangspunten. Met moderator Henk Schildkamp wordt concreet gewerkt aan het hervinden van het eigen 'grondakkoord': datgene wat ten diepste beweegt. Schildkamp: 'Als persoon en professie niet zijn verbonden, wordt leidinggeven een ongemakkelijke bezigheid.'

Start: 26 oktober 2021 en 19 april 2022
Meer informatie: comeniusleergang.nl/privatissimum

De Comenius Wandeling
Bewegen naar wijsheid

Executiveprogramma gericht op wijs leiderschap, waarin positief en adaptief omgaan met het nieuwe en het onverwachte centraal staat. De Comenius Wandeling is een eigentijdse variant op de eeuwenoude thema's pelgrimeren, wandern, zwerven, zoeken en dolen. Bewegen is daarvan de kern. Bewegen ontspant het lijf en schept ruimte in het hoofd. Ruimte voor nieuwe inzichten en voor nieuwe ambities. Lopen loutert, stimuleert tot ordenen en loslaten. Wandelen met Comenius is bovenal: bewegen naar wijsheid.

Start: 10 november 2021 en 9 maart 2022
Meer informatie: comeniusleergang.nl/dewandeling

Jonge leiders & nieuw leiderschap

Voor jonge leiders die willen werken aan nieuw leiderschap maakt Comenius graag plaats (scholarship). Denk jij hiervoor in aanmerking te komen, mail dan je cv mét motivatie naar nieuwleiderschap@comeniusleergang.nl.

Comenius
voor wie alles al denkt te weten

FREIA groep | Comenius is verbonden aan Freia Groep

REDACTIONEEL

REDACTIEB5@RUG.NL

Voor *Broerstraat 5* is het al 35 jaar dé reden van bestaan: verbindingen leggen en vooral ook onderhouden met inmiddels meer dan 110.000 alumni en andere relaties. Volgens *Making Connections*, het nieuwe Strategisch Plan 2021-2026, gaat de héle RUG de komende vijf jaar meer dan ooit het accent leggen op verbinden. Vakgebieden koppelen, bijvoorbeeld, kan heel vruchtbaar zijn, zoals luchtvaarttechnoloog en bioloog David Lentink laat zien. Hij verruilde Stanford voor Groningen omdat hij hier techniek en biologie kan combineren. Het samenwerken van RUG, Hanzehogeschool en het bedrijfsleven bij de verbetering van de groene-waterstofproductie is een voorbeeld van veelbelovende verbindingen in de regio.

Internationáál gericht is Groningse wetenschap al van oudsher. Zo liep onze eerste rector magnificus, de Duitser Ubbo Emmius, als jongeling vanuit Greetsiel naar Genève om daar te studeren. Latijn zal de voertaal geweest zijn. Tegenwoordig is Engels het smeermiddel van de internationale kennisuitwisseling. Vanwege die gemakkelijk communicerende, Engelstalige academische wereld kwam planologe Isti Hidayati in Europa studeren en promoveren. Met de prijs voor de beste Groningse dissertatie van 2020 op zak zoekt zij, terug op haar universiteit in Jogjakarta, naar oplossingen voor de autogedreven mobiliteitsongelijkheid in metropolen.
Hoe het kwam dat de internationalisering van de RUG de laatste decennia zo'n hoge vlucht nam, legt geschiedschrijver van de RUG Klaas van Berkel uit. In deze *Broerstraat 5* hebben ook weer veel verhalen een internationaal tintje. Zo woont alumna Andrea Vreede al decennia als correspondent in Rome, is Nederlands kritisch en analytisch gebleven, maar voelt zich geïnspireerd door het Italiaanse vermogen te genieten van kleine dingen. Zij bekent: 'Hoe langer ik hier woon, hoe minder ik móet van mezelf.'

Geniet van het lezen, deze herfst!

INHOUD

COVER LUCHTVAARTINGENIEUR EN BIOLOOG DAVID LENTINK

COVER **HENK VEENSTRA**

4
Vogels als inspiratiebron
David Lentink verruilde Stanford voor Groningen om zijn liefde voor techniek én biologie te kunnen combineren.

6
Column rector magnificus

7
Alumnus in het buitenland
Andrea Vreede in Italië

8
De RUG in de 21e eeuw: de markt op, de wereld in
De internationalisering van de RUG is razendsnel gegaan, laat historicus Klaas van Berkel zien in zijn laatste deel over de geschiedenis van onze universiteit.

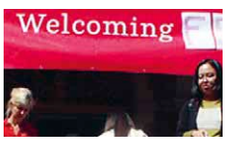

10
Alumnus schrijft boek

11
Ain Wondre Stad
Harm Edens

12
Metropolen zijn slecht toegankelijk voor de armen
Met haar onderzoek naar 'mobiliteitsongelijkheid' in metropolen won Isti Hidayati de Wierenga-Rengerink-prijs voor het beste Groningse proefschrift.

14
Sancties, de scheidslijn tussen goed en kwaad
Politicoloog Francesco Giumelli buigt zich over de effectiviteit van internationale sancties.

16
Foto
Harmonieterrein 1973

18
Groene waterstof, onmisbaar en samenbindend
Binnen de Universiteit van het Noorden werken RUG en Hanzehogeschool samen aan de toekomst van groene waterstof.

21
'Ik vind dat de rivier een personage is'
Schrijver, radiomaker en alumnus Mathijs Deen besprak als gastschrijver de thema's 'goed onderzochte historische fictie' en 'de natuur als mens'.

22
Meer vaccinatiebereidheid onder meer minderheden
Waarom laten sommige mensen hun kinderen niet vaccineren? Danielle Jansen leidt een Europees onderzoeksproject naar vaccinatiebereidheid.

25
'Kun je geen vrouw vinden, dan zoek je maar verder'
Alumna orthopedagogiek Giny Boer werd dit jaar CEO van C&A Europa.

26
Alumni Actief en **Agenda**

27
Een sterker Fries geluid in Groningen
De nieuwe alumnikring Fryske Alumny Sirkel richt zich op zo'n 10.000 RUG-alumni in Friesland.

28
Comenius leergang
bevraagt Denker des Vaderlands Paul van Tongeren over nieuw leiderschap.

30
Kop der bie en **Colofon**

32
Alumni Achteraf:
wijsbegeerte

Vogels als inspiratiebron

RENÉ FRANSEN
SHUTTERSTOCK / RUDMER ZWERVER

ONDERZOEK

WWW.RUG.NL/STAFF/D.LENTINK

Vogels vliegen veel efficiënter dan drones. Maar hoe dan? Luchtvaartingenieur en bioloog **David Lentink** bestudeert vogels om nieuwe manieren van vliegen te ontdekken en ook om de biomechanica van de vogelvlucht beter te begrijpen. Hij verruilde onlangs de Amerikaanse Stanford University voor Groningen, omdat hij hier zijn liefde voor techniek én biologie kan combineren. Lentink is een mooi voorbeeld van een interdisciplinair onderzoeker en ook van vele andere biomimicry-onderzoekers aan de RUG die hun inspiratie halen uit de natuur.

Je kunt David Lentink beschrijven als een generalist met focus. ‘Extreme specialisatie maakt het moeilijk om ideeën van buiten je eigen veld te gebruiken,’ legt hij uit. Hij volgde een opleiding in luchtvaarttechniek aan de TU Delft, gevolgd door een promotie in de zoölogie aan de Wageningen Universiteit en een postdoc in zogenoemde organismale en evolutionaire biologie aan Harvard University. ‘Ik combineer biologie en technologie in geïntegreerd onderzoek.’ Hij bestudeert vogels niet alleen om vliegende robots te verbeteren, hij wil ook weten hoe de dieren functioneren. ‘Hun ecologie en evolutie, de biomechanica, het visuele systeem en de spieren, alles is belangrijk om vlieggedrag te begrijpen.’

Kolibries

Als ingenieur heeft hij een unieke kijk op vogels. Bovendien kan hij – anders dan de meeste biologen – zijn eigen apparatuur uitvinden waarmee hij nooit eerder uitgevoerde experimenten kan doen. Om op geheel eigen wijze de aerodynamica van vogelvlucht te onderzoeken ontwikkelde Lentink bijvoorbeeld een vogelkooi met muren vol instrumenten (een ‘platform voor aerodynamische krachten’) waarin hij de kracht die flapperende vleugels opwekken direct kan meten.
‘Daar was geavanceerde techniek voor nodig. Ik bouwde een doos van superlichtgewicht panelen van koolstofvezels, met speciale sensoren in de wanden om de druk en luchtstroom te kunnen meten die een in de doos vliegende vogel veroorzaakt.’ Een van de ontdekkingen die uit de hightech doos kwam, is dat kolibries een opwaartse kracht opwekken met zowel de neerwaartse als opwaartse vleugelslag – en dat dit hun zoemende geluid verklaart. De resultaten van Lentinks kolibrieonderzoek waren afgelopen maart zelfs te zien in het acht-uur journaal van de NOS. Het onderzoek leverde niet alleen kennis op over de vliegacrobaatjes, maar is ook te gebruiken om stillere drones en windmolens te ontwerpen.

Eenrichtings-klittenband ontdekt

Ook zijn poging een vliegende robot te bouwen heeft op een vergelijkbare manier een biologische ontdekking opgeleverd: ‘Ik werkte aan een hybride model, met echte vogelveren.’ Omdat veren tijdens de vlucht vervormen, kunnen ze op die manier compenseren voor turbulentie, iets wat stijve vliegtuigvleugels niet kunnen. Maar hoe voorkomen vogels dat hun veren uit elkaar worden geblazen? Lentink laat met twee vogelveren zien wat hij ontdekte: Hij laat de veren voorzichtig over elkaar glijden en dan, net voordat er een kier ontstaat, haken ze in elkaar. ‘Dit is het enige eenrichtings-klittenband dat we kennen,’ zegt hij. ‘Er is nooit een vergelijkbaar materiaal gemaakt.’ Microscopische 3D-röntgenbeelden laten zien dat ‘het klittenband’ bestaat uit duizenden kleine haakjes die elkaar vastpakken en zo de veren verbinden.

Een droom die uitkomt

Lentinks unieke kennis en vaardigheden in de techniek en zoölogie helpen hem om dit soort ontdekkingen te doen. Het is de combinatie die hem bij de Faculty of Science and Engineering van de RUG bracht. ‘Deze faculteit heeft biologen die verschillende aspecten van vogels bestuderen én een afdeling engineering, er gebeurt onderzoek naar controlesystemen en er zijn sterrenkundigen die mij kunnen helpen te begrijpen hoe vogels sterpatronen gebruiken voor navigatie. Het is een droom die uitkomt dat ik nu een eigen lab heb in de Linnaeusborg.’
Lentink leidt hier samen met Eize Stamhuis een nieuwe onderzoeksgroep, Biomimetica, die deel uitmaakt van het Energy & Sustainability Research Institute Groningen (ESRIG). ‘Eizes focus ligt op meer toegepaste innovaties, ik zit aan de fundamentelere kant, dus we vullen elkaar goed aan.’ De faculteit heeft hiernaast nog een groot aantal andere onderzoeksprogramma’s waar ook de inspiratie uit de natuur wordt gehaald. ‘Het is net als in de luchtvaartindustrie: je hebt een heleboel verschillende specialisten nodig om samen een vliegtuig te kunnen bouwen.’

Energieverbruik tijdens vogeltrek

Zodra zijn lab helemaal klaar is voor gebruik en alle apparatuur uit Stanford is geïnstalleerd, zal Lentink verschillende vragen aanpakken op het terrein van de biologie en de techniek. Samen met biologen die zich bezighouden met vogeltrek wil hij bijvoorbeeld begrijpen hoe de vogels hun energieverbruik zo klein mogelijk houden. ‘Formatievliegen kan daaraan bijdragen, maar tot nu toe is alleen met vaste vleugels bewezen dat dit efficiënter is dan solovliegen. Eize Stamhuis werkt hieraan met modellen van flapperende vleugels. Zou het niet prachtig zijn om dit met vrij vliegende vogels te meten? Die kennis is dan weer te gebruiken bij de ontwikkeling van drones.’
Zijn belangrijkste motivatie om onderzoek te doen, zegt Lentink tot slot, is dat hij antwoord wil op spannende vragen. ‘De beste vragen geven altijd een betekenisvol antwoord, iets dat onze kennis vergroot in de biologie, in de techniek, of in beide.’

VERVOLG OP PAGINA 6

David Lentink (1975) is via het lbo, de mavo, de havo en zijn propedeuse HTS Vliegtuigbouw uiteindelijk bij de Technische Universiteit Delft beland. Hier heeft hij zijn master Aerospace Engineering behaald. Vervolgens promoveerde hij in 2008 cum laude in Wageningen in de Experimentele Zoölogie. Van 2012-2020 was hij verbonden aan de Stanford University in Californië, waar hij zijn eigen BIRD Lab (Bio-Inspired Research & Design) had. Zijn unieke en innovatieve onderzoek heeft op de covers van de wetenschapstijdschriften *Science* en *Nature* gestaan. Sinds 2021 is hij associate professor aan de RUG. (Bron: o.m. VPRO)

FOTO HENK VEENSTRA

‘Je hebt een heleboel verschillende specialisten nodig om samen een vliegtuig te kunnen bouwen’

VERVOLG VAN PAGINA 5

Andere onderzoekers aan de RUG die inspiratie halen uit de natuur:

Zie ook verder op:
www.rug.nl/natuur-als-inspiratiebron

Eize J. Stamhuis
Richt zich op biomimetica binnen het terrein van energie en duurzaamheid. Zijn groep werkt – onder veel meer – aan de optimalisatie van windturbines bij lage windsnelheden door aerodynamische principes van gevleugelde zaden toe te passen, aan drones die vliegen met vleugelslag en aan industriële filtratiesystemen die functioneren als voedselfilterende vissen.

Marleen Kamperman
Haar groep werkt op het snijvlak van chemie, biologie en natuurkunde om op de biologie geïnspireerde materialen te ontwikkelen die natte en ruwe oppervlakken aan elkaar kunnen plakken. Zie ook www.rug.nl/Broerstraat5 , 2019, nr. 3.

Nathalie Katsonis
Haar groep combineert de gerichte beweging van levende planten, dieren en andere organismen met moleculaire chemie en natuurkunde. Zij liet zien dat kunstmatige moleculaire motoren een vormverandering kunnen veroorzaken in springveren van polymeer die de ronddraaiende beweging van plantenranken nabootsen of de explosieve kracht waarmee sommige zaadpeulen de zaden wegschieten. De resultaten zijn toe te passen in zachte robotica.

Ajay Kottapalli
Zijn groep ontwikkelt ultrakleine en ultragevoelige sensoren voor eventuele toekomstige biomedische en zorgsystemen in de thuiszorg en in de kliniek. Daartoe worden de biologische principes, vormen, materiaaleigenschappen en functionaliteit van biologische sensoren nagebootst.

Ming Cao
Hij gebruikt groepsgedrag van dieren als inspiratie voor de ontwikkeling van controle-algoritmes om grote aantallen slimme autonome robots succesvol te laten samenwerken en die gebruikt kunnen worden voor mobiele sensoren die verbonden zijn door netwerken.

Elisabetta Chicca
Haar Bio-Inspired Circuits and Systems groep wil biologisch geïnspireerde technieken voor leren, waarnemen en handelen ontwikkelen. Hiertoe worden de uitgangspunten van neurale rekenmethoden toegepast in volledig parallelle en energiezuinige neuromorfe systemen. Deze kunstmatige systemen gebaseerd op de werking van ons brein moeten de beperkingen van de huidige digitale computerarchitectuur overwinnen.

FOTO REYER BOXEM

OPGETEKEND DOOR MARJAN BROUWERS

Verbindingen leggen

Ook dit jaar hebben we vanwege COVID-19 het Academisch Jaar niet kunnen openen zoals we dat altijd gewend waren: in een gezellig volle Martinikerk met studenten, medewerkers, hoogleraren, docenten en gasten. Maar de ceremonie kon er dit keer wel plaatsvinden met meer mensen dan vorig jaar. Ik ben echt blij dat onze studenten dit jaar weer fysiek colleges kunnen volgen, toch blijven we voorzichtig. We zijn nog niet klaar met de pandemie, ook al zijn de vooruitzichten rooskleuriger dan vorig jaar.

Nu het jaar officieel is begonnen, verheug ik me erop samen met mijn medebestuurders een begin te maken met de uitvoering van 'Making Connections': ons nieuwe strategisch plan voor de komende vier jaar. Een plan dat helemaal draait om het leggen van verbindingen. Een plan ook waarin de lessen die we tijdens de COVID-19-pandemie hebben geleerd zijn verwerkt. Meer dan ooit zien we het belang van interdisciplinaire samenwerking, zowel binnen als buiten de universiteit. De samenleving staat voor grote wetenschappelijke en maatschappelijke uitdagingen op het gebied van klimaatbestendigheid, duurzaamheid, sociale veerkracht, vergrijzing en digitale verandering. Als open academische gemeenschap hebben wij de verantwoordelijkheid om die uitdagingen aan te gaan en onze studenten daarop voor te bereiden. Niet alleen vanuit een ivoren toren, maar in verbinding met de hele maatschappij.

Hoe gaan we dat doen? We gaan de komende tijd vier 'schools' oprichten, ontmoetingsplaatsen waar we interdisciplinair onderzoek uitvoeren, onderwijs geven en de dialoog aangaan over en met de maatschappij. Het zijn dus plekken waar we de door ons gewenste verbindingen echt concreet kunnen maken. Die vier schools zijn de Wubbo Ockels School voor energietransitie en klimaatverandering, de Aletta Jacobs School met als thema gezond ouder worden, de Jantina Tammes School voor digitale innovatie en technologische vooruitgang en tot slot de Rudolf Agricola School gericht op bestuur, politiek en samenleving. Deze schools gaan ook een belangrijke rol spelen in de aansluiting met de Universiteit van het Noorden, het samenwerkingsverband tussen de noordelijke kennisinstellingen.

We willen een open en hechte academische gemeenschap zijn en blijven, die midden in de maatschappij staat en concreet bijdraagt aan de uitdagingen waar de samenleving voor staat. Niet alleen in het Noorden, waar onze wortels liggen, maar ook nationaal en internationaal. Een weerbare, wendbare universiteit waar studenten en medewerkers zich thuis voelen, zich kunnen ontplooien en graag naar terugkeren. Ook lang nadat ze zijn afgestudeerd.

Cisca Wijmenga
rector magnificus

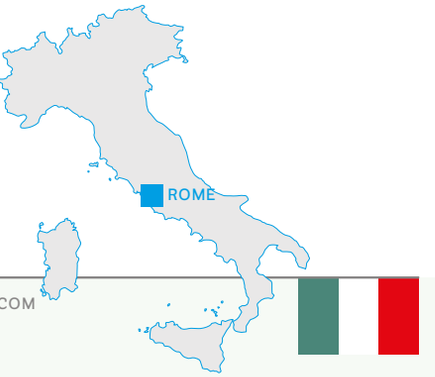

DORIEN VRIELING ANP / SIME S.R.L.

BUITENLAND

WWW.ANDREAVREEDE.COM

Het is nog maar anderhalf jaar geleden dat de hele wereld ze zag: de beelden van legertrucks die af en aan reden om lichamen te bergen in Lombardije. Italië werd in het begin van de coronapandemie ongekend hard getroffen. Sindsdien liet het land zich van een verrassende kant zien, zegt Andrea Vreede (59), Vaticaanwatcher voor de NOS en Italië-correspondent voor de Belgische VRT. Ze studeerde Klassieke Talen en Mediterrane Archeologie en woont in Rome sinds 1994.

‘Ik had verwacht dat het een enorme zooi zou worden, maar het tegenovergestelde is gebeurd. De regering heeft ervoor gekozen de ernst van de situatie volledig te erkennen. Men heeft gedacht: dit is zo’n groot en onbekend monster, we kunnen dit niet aan de burger overlaten. En die burger, die heeft zich daarin volgzaam opgesteld. Er is een bijzondere vorm van maatschappelijke solidariteit ontstaan als reactie op de klappen die men heeft gehad van het virus. Niet zo gek: er zijn zoveel opa’s en oma’s die overleden aan corona of in ieder geval groot risico liepen. Dat wordt niet vergeten.’

Bij het ontstaan van die solidariteit heeft het rooms-katholieke geloof een grote rol gespeeld, zegt Vreede. Ze memoreert hoe paus Franciscus eind maart 2020 in de stromende regen een gebed uitsprak op het Sint Pietersplein. ‘Bijna iedere Italiaan voelt zoiets, het was balsem voor de natie. Nederlanders zijn soms geneigd daar wat lacherig over te doen, ons land is zo geseculariseerd, maar Italië is een door en door katholiek land, waar religie sterk bijdraagt aan een gevoel van saamhorigheid. Bij rites de passage – geboorte, huwelijk, sterven – speelt de kerk een enorme rol.’ Diezelfde paus staat overigens centraal in de ‘Pauscast’, de serie podcasts over het Vaticaan die Vreede voor KRO-NCRV maakte met Wilfred Kemp en op 28 november vervolgd wordt.

Iets anders wat je bij zulke grote gebeurtenissen niet kunt wegdenken: eten. Er is weinig belangrijker in het leven van een

FOTO HELEEN D’HAENS

ANDREA VREEDE (59)

‘Hoe langer ik hier woon, hoe minder ik móet van mezelf’

Italiaan, zegt Vreede. ‘En dan vooral sámen eten. Daar is zelfs een woord voor: convivialità.’ Toen ze voor een ingreep in het ziekenhuis moest zijn, kalmeerde het gesprek in de operatiekamer haar minstens zozeer als het roesje dat haar was toegediend. ‘Ik hoorde de anesthesist en de chirurg binnenkomen, ze wasten hun handen. Vervolgens ontstond er een gesprek over wat ze die zondag met hun families gegeten hadden, hoe je die gerechten kunt maken, en zelfs over hoe ze het eten verteerd hadden – ook niet onbelangrijk. Heerlijk om naar te luisteren, ik had ineens alle vertrouwen in de operatie.’

De liefde voor samen tafelen is een uiting van de Italiaanse eigenschap die Vreede misschien wel het meest inspireert: het vermogen om te genieten van kleine dingen. ‘In de coronaperiode kwam dat enorm van pas. Italianen weten goed wanneer ze een pas op de plaats moeten maken. Het Italiaans kent geen woord voor onthaasten.’ Ook na bijna 28 jaar is ze nog een Nederlander tot in al haar vezels, zegt Vreede – kritisch, analytisch, met een voorliefde voor duidelijkheid waar een Italiaan geneigd is kool en geit te sparen. Maar op dit punt is ze wel degelijk veritaliaanst: ‘Hoe langer ik hier woon, hoe minder ik móet van mezelf.’

Sibrand Poppema, destijds decaan van de Faculteit Medische Wetenschappen, verwelkomt geneeskundestudenten uit Saoedie-Arabië.

DORIEN VRIELING MICHEL DE GROOT

ONDERZOEK

WWW.RUG.NL/RUDOLF-AGRICOLA-LEERSTOEL
WWW.RUG.NL/STAFF/K.VAN.BERKEL

De RUG in de 21e eeuw: de markt op, de wereld in

Een kwart van de studenten komt uit het buitenland en Engels is steeds meer de voertaal: internationalisering is voor de RUG iets vanzelfsprekends geworden. Die ontwikkeling is razendsnel gegaan, laat historicus Klaas van Berkel zien in zijn boek *Universiteit van het Noorden deel 3: De zakelijke universiteit 1945 – 2021.* (Zie ook pagina 16 en 17.)

Stel, een reünist keert voor het eerst in twintig jaar terug naar de RUG. Ze is afgestudeerd rond de eeuwwisseling, daarna uit Groningen vertrokken en heeft er nooit meer een voet gezet. Wat treft ze aan op haar alma mater? 'De gebouwen zijn nog goeddeels hetzelfde,' zegt Klaas van Berkel, Rudolf Agricola-hoogleraar geschiedenis. 'Maar de wereld daarbinnen is totaal veranderd.'

Eind 20e eeuw waren er nog amper buitenlandse studenten aan de RUG, nu komt een kwart van de studenten uit het buitenland. Was Nederlands als voertaal rond de eeuwwisseling nog vanzelfsprekend, nu kan geen enkele student meer om het Engels heen. En ook de inhoud van de colleges is volgens Van Berkel flink veranderd.

Het heeft hem verbaasd hoe snel het gegaan is. 'En dat terwijl ik er met mijn neus bovenop stond.' Van Berkel, sinds kort met emeritaat, was sinds 1988 hoogleraar aan de RUG. 'Toch kreeg ik pas bij de research voor dit boek in de gaten hoe recent de internationalisering is opgekomen. In de hele 20e eeuw bleek er op dat gebied amper iets gebeurd te zijn. Ik dacht dat het een veel geleidelijker proces was geweest.'

Ontwikkelingshulp

Natuurlijk keek men al wel eerder over de grenzen. Maar zelfs begin jaren tachtig werd er onder 'internationalisering' nog iets heel anders verstaan dan nu. 'In feite was het niets anders dan ontwikkelingshulp. Er waren projecten met Burkina Faso,

Ethiopië, Zambia... Nuffic, de Nederlandse internationaliseringsorganisatie voor het onderwijs, bemiddelde daarbij. In landen die laat onafhankelijk waren geworden, werden universiteiten opgezet en daar was hulp bij nodig.' Maar internationale studenten die naar Nederland kwamen? Daar was nauwelijks sprake van. 'Oud-rector Folkert van der Woude ging tussen 1994 en 1998 meerdere keren naar Indonesië om studenten te werven. Maar indertijd werd er niet echt bij nagedacht dat er maar weinig Engelstalige programma's waren. Van der Woude ging er min of meer vanuit dat de Indonesiërs het Nederlands wel weer zouden oppikken, van hun grootouders of zo, en dan gewoon met Nederlandse studenten zouden kunnen meedraaien. Tja, dat gebeurde niet.'

Doemscenario

Dat de universiteit begin deze eeuw haar aandacht richtte op buitenlandse studenten, had met verschillende ontwikkelingen te maken. Een van de belangrijkste: de verzakelijking van de universiteit – een tendens die overigens na de oorlog al zichtbaar werd. 'Niet voor niets heet het slotdeel van het nieuwe boek "De markt op, de wereld in", zegt Van Berkel. In de crisisjaren tachtig bezuinigde de overheid flink op het hoger onderwijs en groeide bij het College van Bestuur het besef dat het geld ergens anders vandaan zou moeten komen. 'De toenmalige rector, Jan Borgman, schetste een doemscenario: als we niet zelf wat gaan ondernemen, komt er een tijd dat iemand het licht moet uitdoen. De overheid zit in financiële problemen en het is veel makkelijker om op hoger onderwijs te bezuinigen dan op basisonderwijs, dus we zijn altijd de pineut. Het roer moet om.' Geen gekke gedachte, zegt Van Berkel, ook achteraf niet: er braken in de jaren '90 wel weer betere financiële tijden aan, maar de bereidheid om geld in het hoger onderwijs te stoppen is bepaald niet gegroeid. 'De overheidsbijdrage is alleen maar verder teruggelopen.'

Bron van inkomsten

De vele samenwerkingen die de RUG aanging met bedrijven zijn een voorbeeld van die meer ondernemende manier van werken. Zo was ook de komst van de internationale studenten een interessante bron van inkomsten. Iemand die dat proces flink versneld heeft, was Frans Zwarts, rector tussen 2002 en 2011. 'Een commissie onder leiding van Zwarts schreef in 2005 de nota *De wereld als podium*, waarin hij als eerste duidelijk uiteenzette hoe de RUG kon inzetten op de komst van internationale studenten. Hij noemde concrete streefgetallen voor 2014, die toen heel hoog leken, maar allemaal gehaald zijn.'

Was Zwarts' plan een uniek Gronings idee? Zeker niet. De RUG was dan misschien een van de eerste Nederlandse universiteiten die focusten op de buitenlandse student, de rest volgde binnen twee jaar. In heel academisch Europa nam internationalisering een vlucht en dat had alles te maken met de Bolognaverklaring uit 1999, waarbij Europese landen afspraken hun onderwijssystemen op elkaar af te stemmen. Door het kandidaats-doctorandustraject te veranderen in een bachelor-mastersysteem, werd het veel gemakkelijker om studenten uit te wisselen. Maar dat nieuwe systeem maakte het voor de RUG wel extra urgent om studenten van over de grens te trekken, zegt Van Berkel. 'Door de geografische ligging was de vrees dat studenten na de bachelor alvast naar het westen zouden trekken en hun master dus niet meer aan de RUG zouden doen.' Een grote groep internationale studenten zou die 'braindrain' kunnen compenseren.

Taalbarrière

Vanuit die wens ontstond ook het plan voor een Groningse campus in het Chinese Yantai, het geesteskind van voormalig collegevoorzitter Sibrand Poppema, die daarmee volgens Van Berkel 'zijn hand overspeelde'. Hij begrijpt evenwel goed hoe mooi het allemaal leek, aanvankelijk. 'Het plan was eerst dat er door die samenwerking met China, verspreid over vier jaar, 10.000 Chinese studenten extra naar Groningen zouden komen. Die hadden heel wat geld in het laatje gebracht.' Het mocht niet zo zijn: 'Yantai' liep stuk, de universiteitsraad stemde ertegen.

Terug naar de internationale studenten die er wél kwamen. Voor die uitwisseling moest nog een obstakel overwonnen worden: de taalbarrière. Wilde de universiteit de buitenlandse student in groten getale naar Groningen lokken, dan moest het aanbod aan Engelstalige opleidingen verregaand uitgebreid worden. Dat is in korte tijd gebeurd, en leverde landelijk discussie op. Een van de grootste critici was Douwe Draaisma, bijzonder hoogleraar in de geschiedenis van de psy-

chologie aan de RUG. 'Hij benoemde dat het in sommige opzichten een verarming voor het onderwijs is als je alleen maar college gaat geven in het Engels. Daar had hij gelijk in, want het heeft ervoor gezorgd dat colleges theoretischer zijn geworden: interessant bronmateriaal is niet altijd in het Engels beschikbaar, theorieën zijn dat wel, dus ligt de nadruk veel meer op de theorie. Een ander bezwaar: onderwijs over Nederlandse onderwerpen wordt steeds moeilijker, terwijl de grote meerderheid van de studenten nog steeds uit Nederland komt.'

Schone taak

Natuurlijk, de historicus ziet ook de positieve kanten. Om de universiteit financieel gezond te houden moest er iets gebeuren. 'Wie alleen maar negatief is over de internationalisering, moet zich realiseren: zonder de internationale studenten had de universiteit veel moeten inleveren. Iedereen heeft er voordeel van dat ze geld opleveren en zorgen voor werkgelegenheid.'

Niettemin heeft de onderzoeker in Van Berkel ook daar vragen bij: 'Hoeveel geld heeft het nu echt opgeleverd? De meeste buitenlandse studenten komen uit Duitsland. Daar hoeft de RUG amper iets voor te doen. Maar onze universiteit heeft ook flink geïnvesteerd in landen als Japan. Daar komen amper studenten vandaan.' Dat gezegd hebbende ziet hij, nu zijn drieluik voltooid is, nog wel een schone taak weggelegd voor een eventuele opvolger: 'Een economisch historicus zou eens goed in de kosten en de baten van de internationalisering van de RUG kunnen duiken.'

VOOR NOG MEER BOEKEN VAN ALUMNI:

WWW.RUG.NL/ALUMNI/BOEK

Harm Edens (1961) / kand. Nederlands 1982
Volkomen onnatuurlijk gedrag – De erfenissen van mijn jeugd
Een bijzonder, openhartig, humoristisch coming-of-ageverhaal
WWW.SPECTRUM.NL € 21,99

Ylva Poelman (1966) / sterrenkunde en natuurkunde 1990
De 9 succesfactoren van de BV Natuur
VAKMEDIANET.NL € 29,95

Robert-Jan Friele (1978) / Nederlands en journalistiek (2001)
De Pizarro's
Eén familie, drie generaties en honderd jaar strijd in Colombia
WWW.MEULENHOFF.NL € 29,99

Ingeborg Nienhuis (1981) / Nederlands 2005
Randfiguren
Nederlandse romandebuut
WWW.GREUNENKRIEK.NL € 22,50

Luuk van Middelaar (1973) / geschiedenis 1999
Een Europees pandemonium: kwetsbaarheid en politieke kracht
Een dramatische pandemie en haar geopolitieke impact
WWW.HISTORISCHEUITGEVERIJ.NL
€ 24,50

Louk Vencken (1934) / rechten 1994
Spreekwoorden en gezegdes
Verschillende woorden, verschillende talen, dezelfde betekenis
WWW.BOEKENBESTELLEN.NL € 7,99

Luuk Hajema (1957) / geschiedenis 1986 e.a.
Het Oerverbond
Vijfentwintig verhalen van de Sterke Verhalen Club (opgericht in 1983)
WWW.BOEKENGILDE.NL/BOEKENSHOP/HET-OERVERBOND € 15,00

Onno-Sven Tromp (1967) / econometrie 1990, promotie 1995
Natuurlijk hou ik van Amsterdam
Een literaire wandeling door het Amsterdam van Harry Mulisch
WWW.BRAVENEWBOOKS.NL € 19,99

Martine van der Horn (1972) / geschiedenis en journalistiek 1998
Pippa's eiland (9+)
Kinderboek over vriendschap en familie op Ameland
WWW.VELTMAN-UITGEVERS.NL
€ 14,99

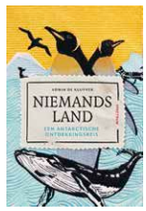

Adwin de Kluijver (1968) / geschiedenis 2016
Niemandsland
Een Antarctische ontdekkingsreis
WWW.UNIEBOEKSPECTRUM.NL € 22,99

Siebe Sonnema (1951) / rechtsgeleerdheid 1969
Curaçaose vertellingen
Tijdsbeeld van Curaçao in de periode 1940 – 1975
WWW.ELIKSER.NL € 18,00

Marianne Carolus (1949) / geneeskunde 1975
De mens in mythisch licht
Scheppingsmythen, geduid en vertaald naar het leven in de huidige tijd
WWW.ELIKSER.NL € 22,50

Mathijs Deen (1962) / Nederlands 1988
De grenzeloze rivier
Verhalen uit het rijk van de Rijn
WWW.THOMASRAP.NL € 23,99

Jan Kalter (1953) / sociologie 1981
Opstand en ondergang van de veenarbeiders in Zuidoost-Drenthe 1860-1921
WWW.VANGORCUM.NL € 39,95

Henrike Brunsting (1986) / bedrijfskunde 2010
Pelgrimstocht op de bank
Autobiografische roman, eerlijk, rauw en met humor
WWW.ELIKSER.NL € 18,50

Annet Zaagsma (1971) / psychologie 1996
Ongedierte dat niet bevriest
Dichtbundel
WWW.PALMSLAG.NL € 15,95

Bronja Prazdny (1971) / amerikanistiek 1996
Znežanka
Waar ligt de grens tussen verbeelding en waanzin en wie bepaalt die eigenlijk?
WWW.DROOMVALLEIUITGEVERIJ.NL
€ 18, 99

Janneke Budding (1953) / Engels 1973
Mijnheer de baron is op reis
Buitenlandse reizen van de adel, 1814-1914
WWW.WALBURGPERS.NL € 24,99

Jan de Roos (1950) / geschiedenis 1977
Jaap en Ad Hoogendoorn, Haarlemse drukkers in verzet
WWW.UITGEVERIJ-LOUTJE.NL € 19,95

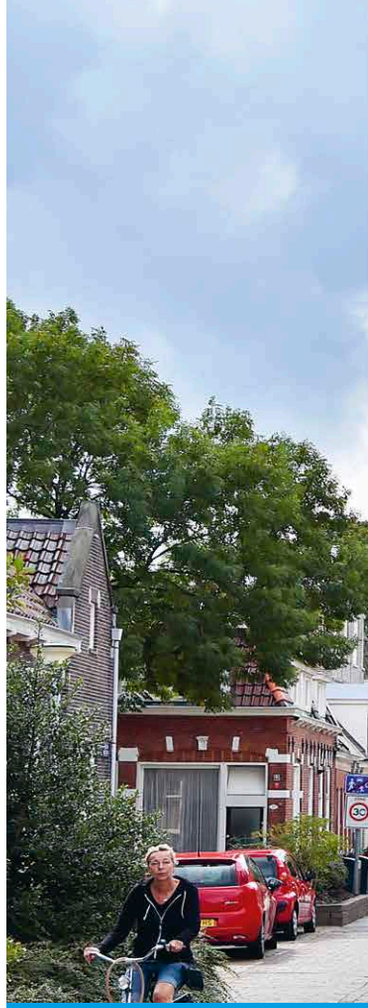

FOTO PATRICK UITERWAARD

Harm Edens (1961), programmamaker, presentator en schrijver; kandidaats Nederlands in 1982; debuteerde dit jaar als schrijver met *Volkomen onnatuurlijk gedrag*, over zijn jeugd in Enschede; maakt zich sterk voor het klimaat, bijvoorbeeld als ambassadeur van het Wereld Natuurfonds.

Speciale plek
Grote Leliestraat

AIN WONDRE STAD

Groningen. Universiteit. Maar ook talloze straten, huizen, bruggen, pleinen waar herinneringen liggen. Bekende oud-RUG-studenten vertellen over hun speciale plek.

ELLIS ELLENBROEK ELMER SPAARGAREN

‘We hebben een uur met zijn allen aan de bank staan rukken’

‘Ik ging van een studentenkamer in Selwerd naar een nieuwe plek aan de Grote Bergstraat. Twee vrienden en twee vriendinnen, van de studie en van het corps, hadden ook andere kamers gevonden. We besloten samen 24 uur een busje te huren. Konden we op één dag verhuizen. Lekker goedkoop. Een zwaar ambitieus plan langs negen verschillende adressen. Het begon bij mij. Ik had nog niet veel spullen en ben redelijk ordelijk. Alles stond netjes ingepakt en ik was in een uur en tien minuten over. Thijs was ook snel klaar. We lagen fantastisch op schema. Maar Willem, die daarna aan de beurt was, had een leren bank die muurvast bleef zitten in het trapgat. Hij kon er vast wel uit, maar niet op onze manier. We hebben er een uur met zijn allen aan staan rukken en uiteindelijk de trapleuning weggezaagd.
Gelien en Els gingen naar de Grote Leliestraat. Gelien vanuit haar ouderlijk huis in Haren. Zij had nog helemaal niks ingepakt in de veronderstelling dat wij mannen het wel zouden opknappen. Vijfendertigduizend keer de trap op en af in die Harense villa. Els bezat allerlei huisraad die ze had geërfd. Een antieke dekenkist, een piano, noem maar op.

In die ellendig smalle Leliestraat begon het pas echt. De dames stelden voor een touw en blok te gebruiken, zoals ze dat in Amsterdam ook doen. Els en Gelien hadden een takelkoord van tweehoog neergelaten en we hesen hun meuk omhoog. Regelmatig donderde er iets terug naar beneden. Ik ben nog net niet zwaar invalide door de piano die ik bijna tegen me aan kreeg. De heren op straat met een busje, de dames gierend van het lachen, die hadden toen al aardig wat drank op. De verhuizing *from hell.* Volgens mij hebben we het net niet gehaald in 24 uur en moesten we bijbetalen voor die bus. Maar dat kon ons niks meer schelen.’

‘SOMS IS GOED OOK GOED GENOEG, OFWEL JE HOEFT NIET ALTIJD EEN PICASSO IN TE LEVEREN BIJ DE LOKALE KLEURWEDSTRIJD’ (MARLEEN VAN OOSTEN)

STELLING **MARJOLEIN HEUKER** MEDISCHE WETENSCHAPPEN

Metropolen zijn slecht toegankelijk voor de armen

JURGEN TIEKSTRA | ANP / TIMUR MATAHARI | ONDERZOEK | WWW.RUG.NL/ALUMNI/WIERENGA-RENGERINK-PRIZE

Het is een klein wonder als je als voetganger beschikt over een stoep. In elk geval als je in Kuala Lumpur of Jakarta woont. Isti Hidayati deed in die steden onderzoek naar 'mobiliteitsongelijkheid' en won in Groningen de prijs voor het beste promotieonderzoek.

'Sorry voor het geluid op de achtergrond. Dat is de oproep voor het gebed', verontschuldigt Isti Hidayati zich. Ze zit achter haar webcam in haar woning in Jogjakarta, een stad midden op het eiland Java.
Vorig jaar promoveerde de Indonesische stedenbouwkundige uitgerekend in Groningen op haar onderzoek naar 'mobiliteitsongelijkheid' in twee gigantische stedelijke gebieden in de Indische archipel: Kuala Lumpur, met bijna acht miljoen inwoners de hoofdstad van Maleisië, en Jakarta, de Indonesische hoofdstad met een kleine elf miljoen inwoners op Java. Voor haar proefschrift ontving ze de Wierenga-Rengerink Prijs 2020, ingesteld door alumni voor de beste dissertatie van de Rijksuniversiteit Groningen.

Geen stoep

De beide metropolen staan model voor de nog altijd doorzettende verstedelijking in Zuidoost-Azië. Over negen jaar wonen een geschatte 404 miljoen Zuidoost-Aziaten in een stad: merendeels in reuzensteden als Kuala Lumpur, Jakarta, Ho Chi Minh City, Bangkok en Manila.
Ook in Nederland slibben de autowegen geregeld dicht door files, maar daar staat tegenover dat het openbaar vervoer goed is geregeld en dat in de steden alle ruimte wordt gegeven aan fietsers en voetgangers. Er is geen Nederlander die in 'hosannah' uitbreekt als er een stoep is waarover hij kan lopen. In Jakarta daarentegen zouden mensen dat wel doen.

Stel ze wil naar de winkel, minder dan een kilometer van haar huis, legt Isti Hidayati uit. Natuurlijk gaat ze dan op haar motorfiets. Ten eerste omdat het warm is en ze niet in het zweet wil aankomen. Ten tweede omdat er geen stoep is en ze niet wil worden aangereden. Ten derde omdat lopen wordt gezien als iets wat de armen doen. Het is om dit soort redenen dat er in Jakarta meer motorfietsen (13,3 miljoen) zijn dan mensen (10,5 miljoen). Plus nog eens 3,5 miljoen auto's.

Isti Hidayati (1986) is sinds haar promotie in 2020 docent aan het departement van Architectuur en Planning aan de Universitas Gadjah Mada in Jogjakarta, Indonesië. Aan dezelfde universiteit behaalde ze in 2004 haar bachelor, waarna ze aan de Universiteit van Stuttgart haar master Infrastructuurplanning deed. Daarna wilde ze in Europa ook promoveren: aanvankelijk in Zwitserland, maar na bezoeken van RUG-medewerkers aan Jogjakarta kwam ze in contact met de Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen in Groningen en kreeg ze daar een promotieplaats.

Engelstalige academische wereld

Maar wat is de reden dat Hidayati juist in Europa wilde promoveren, terwijl ze al verbonden was aan de universiteit in Jogjakarta? 'In Europa heb ik meer mogelijkheid om mijn academische netwerk te verbreden, heb ik meer toegang tot wetenschappelijk tijdschriften en kan ik in gesprek komen met mensen die over dit onderwerp schrijven', vertelt ze.

Het wetenschappelijk onderzoek dat in Indonesië plaatsvindt, maar ook in landen als Zuid-Korea, Japan en China, staat vanwege de taalbarrière tamelijk los van de Engelstalige academische wereld. Daarom zou Hidayati minder bereik hebben als ze alleen vanuit Indonesië publiceert. Bovendien beschikt haar aloude universiteit simpelweg over minder financiën, waardoor het voor haar in Indonesië moeilijker is toegang te hebben tot academische literatuur en eigen artikelen in te sturen.

Mobiliteitsongelijkheid

Het was overigens ook in Europa zelf dat ze geïnspireerd raakte om aan haar onderzoek naar 'mobiliteitsongelijkheid' te beginnen. Het was in de tijd dat ze haar Master behaalde aan de universiteit van Stuttgart. 'Ik reisde met de trein door Duitsland, en doordat ik wel wat Duits versta, merkte ik dat er een oude vrouw naar mij wees en zoiets zei als dat ik daar niet hoorde te zijn, en dat ze het had over alles wat slecht is aan moslims. Ik heb toen niks gedaan. Er is verder ook niks gebeurd. Maar het was een onplezierige ervaring. Daarna begon ik te denken: ben ik de enige die dit soort ervaringen heeft, of hebben anderen tijdens het dagelijkse reizen ook negatieve ervaringen, in misschien wel een andere vorm?'

De grondgedachte van haar promotieonderzoek is dat transport meer is dan een kwestie van reizen van punt A naar punt B. De mogelijkheid om te reizen met het openbaar vervoer of met een eigen vervoersmiddel, betekent veel meer: de kans om deel te nemen aan de samenleving. Dat is niet vanzelfsprekend voor iedereen, zoals voor gehandicapten, voor armen, of voor vrouwen die zich te voet of in het openbaar vervoer niet altijd veilig voelen, bang om seksueel geïntimideerd te worden.

Preoccupatie met auto

Allereerst zijn Kuala Lumpur en Jakarta, afgezien van de toeristische wijken, vooral gericht op gemotoriseerd verkeer. Dat komt door die lage sociale status van lopen, maar ook door de preoccupatie van de vroegere stedenbouwkundigen die de Zuidoost-Aziatische metropolen vorm hebben gegeven. 'Die experts zijn in Noord-Amerika getraind, en toen ze in de jaren zestig en zeventig terugkwamen, brachten ze de op de auto gebaseerde ideeën in de praktijk die ze daar hadden geleerd.'

Wat je dan krijgt, is dat Hidayati op een dag in Kuala Lumpur van een treinstation naar een busstation wilde gaan, maar om daar te komen langs een autoweg van zes banen breed moest lopen, inclusief een tunnel. Sterker nog: het oversteken van zo'n autoweg kan er ook bij horen.

Een andere keer wilde ze in Kuala Lumpur een bus nemen, maar werd ze door de inzittenden en zelfs de buschauffeur verwonderd aangekeken. De bus was gevuld met migrantenwerkers uit India en Bangladesh, die zelf vaak geen rijbewijs kunnen krijgen. Hun gezelschap wordt door de Maleisiërs doorgaans gemeden. Het was daarom ongemakkelijk dat een Indische vrouw met hoofddoek, zoals Hidayati, mee wilde rijden.

Gelijkwaardig transportsysteem

Als stedenbouwkundige wil Hidayati verandering in gang zetten: het transportssyteem moet anders in de Zuidoost-Aziatische metropolen, die voorlopig zullen blijven uitdijen, maar ook in haar kleinere thuisstad Jogjakarta. Veel invloed op bestuurders heeft ze nog niet, maar ze hoopt aan invloed te winnen als docent van de universiteit van Jogjakarta.

Duidelijk is in haar ogen dat een stad niet van bovenaf ontworpen moet worden. 'Ik denk dat er in dat proces één stap mist: er wordt niet gedacht aan de potentiële gebruikers van de transportroutes, vooral niet aan de gemarginaliseerde groepen in de bevolking. Het zou een mooi idee zijn om met hen te praten, om een gelijkwaardig transportsysteem te creëren.'

Dat schrijft ze ook aan het slot van haar proefschrift: kijk vanuit het perspectief van de werkneemster die voorzichtig langs de weg naar haar werkplek loopt omdat haar echtgenoot de enige motorfiets van het huishouden heeft, kijk naar de migrantarbeider die gedwongen is te voet te gaan, of kijk naar de Maleisische vrouw die op een laat tijdstip moet staan wachten op een verlaten metrostation in Kuala Lumpur.

Sancties, de scheidslijn tussen goed en kwaad

FRANKA HUMMELS JORIS VAN GENNIP / ANP

ONDERZOEK

WWW.RUG.NL/STAFF/F.GIUMELLI

Steeds wanneer er weer nieuwe mensenrechtenschendingen uit Wit-Rusland naar buiten komen, klinkt de roep om sancties luider. Maar helpen sancties? En zouden ze een middel kunnen zijn om de Nederlandse onvrede over de uitholling van de rechtsstaat in Hongarije en Polen kenbaar te maken? Francesco Giumelli, universitair hoofddocent bij Internationale betrekkingen en gespecialiseerd in sancties, buigt zich al jaren over deze vragen.

Francesco Giumelli: 'Meestal wanneer mensen aan sancties denken, denken ze aan maatregelen tegen een heel land, zoals tegen Irak in de jaren negentig. Maar tegenwoordig worden eigenlijk altijd 'targeted sancties' ingezet, die slechts gericht zijn tegen bepaalde personen, bedrijven of economische sectoren. Politieke leiders kunnen bijvoorbeeld een inreisverbod krijgen of hun buitenlandse tegoeden kunnen bevroren worden. Bij sectoren kun je denken aan hout, koper of goud. Wapenembargo's zijn natuurlijk ook een bekend voorbeeld. Al is het dan vaak nog wel toegestaan te leveren aan een VN-vredesmissie die in het land in kwestie actief is.
Dat sancties gericht zijn, betekent overigens niet dat ze geen effect hebben dat verder reikt dan de individuen voor wie ze gelden. De bedrijven die ze uiteindelijk moeten uitvoeren, zoals banken, wegen niet eerst netjes of iemand inderdaad verdacht is of niet. Die nemen het zekere voor het onzekere. Het kan dus best gebeuren dat jij, als je vanavond een biertje drinkt in de Drie Gezusters, opeens merkt dat je niet meer kunt betalen, omdat bijvoorbeeld je naam lijkt op die van iemand die op de lijst staat van mensen die banden hebben met Al Qaida.'

Hebben sancties effect?

'Dat is een lastige vraag. Je gaat er dan namelijk vanuit dat je een alternatief hebt, een ingreep die met minder kosten evenveel of meer zou opleveren. Dat is vrijwel nooit het geval. In werkelijkheid is de situatie op het moment dat sancties in beeld komen al zo slecht, dat je nog maar heel weinig diplomatieke middelen hebt die wat zouden kunnen veranderen. Je zou in het Wit-Russische geval kunnen zeggen dat de sancties niet werken: de mensenrechtenschendingen gaan nog steeds door. Maar de leiders worden wel geraakt door de targeted sanctions en de meeste 'gewone' Wit-Russen niet. Hun lijden wordt dus niet vergroot.

Francesco Giumelli
studeerde politicologie en internationale betrekkingen in Bologna en Boston en promoveerde in 2009 in Florence. Hij werkte bij verschillende universiteiten in de VS en was vijf jaar lang assistant professor in Praag, tot hij in 2013 naar Groningen kwam. Daar is hij sinds 2019 associate professor (universitair hoofddocent) bij de afdeling International Relations and International Organization (IRIO) van de Faculteit der Letteren.
www.giumelli.org

'Als je vraagt naar de effectiviteit van sancties, ga je ervan uit dat je een alternatief hebt'

De Wit-Russische oppositie in Litouwen vraagt om harde, algemene economische sancties. Die wens wordt door veel Wit-Russen in het land zelf ondersteund. Ze hopen dat daarmee de staatskas zo leeg raakt, dat ook de militaire politie en het leger niet meer betaald worden en daarom de kant tegen de regering zullen kiezen. Is dat een goed idee?

'Je ziet het vaker, dat oppositiepolitici daar bij de internationale gemeenschap om vragen, bijvoorbeeld in het geval van Myanmar en Zimbabwe. Die mensen zijn dan zelf in ballingschap, en dus niet degenen die eronder gaan lijden. Maar zelfs als de wens ook binnen het land breed gedragen is, moet je je nog afvragen of het het waard is. Het blijft namelijk altijd een gok. Misschien sluiten juist veel mensen zich alsnog bij de regering aan, omdat ze het de Europese Unie verwijten dat die hen deze armoede aandoet.

De Wit-Russische oppositieleidster Svetlana Tikhanovskaya bij een protest tegen Loekasjenko op de Dam.

Wat je wel zeker weet, is dat veel mensen in het land in diepe ellende terecht komen.
Een andere puzzel die je moet leggen voor je besluit economische strafmaatregelen te nemen, is de berekening van de kosten voor je eigen economie. Kijk naar de sancties tegen Rusland: Nederlandse ondernemers leden grote verliezen, omdat ze bijvoorbeeld geen kaas meer mochten exporteren. Terwijl Russische kaasmakers juist hoge winsten behaalden omdat ze voor het eerst een grote binnenlandse afzetmarkt hadden. Maar het is niet aan ons als wetenschappers daar een oordeel over te vellen. Wij zorgen voor de analyse. De uiteindelijke beslissing moet van politici komen. Het is altijd een morele keuze.'

Zouden sancties ook een middel kunnen zijn om Hongarije en Polen te straffen voor hun beperking van de rechten van homo's en de overheidsbeïnvloeding van de rechterlijke macht?

'Dat zou voor de EU dan een interne zaak zijn. Op papier is het antwoord: ja, dat kan. In de praktijk is die mogelijkheid nog nooit toegepast. Het is een lastige procedure om ze op te leggen én ze zouden in veel gevallen averechts werken. Als je sancties instelt, dan wordt het conflict dat je probeert op te lossen juist nog groter.' Overigens zijn er wel andere instrumenten om deze landen onder druk te zetten. Zo dreigt de EU herstelgelden te onthouden aan vijf Zuid-Poolse provincies die zich tot 'zones vrij van lhbti+-ideologie' hebben uitgeroepen.

Is er een verschil tussen Europese en Amerikaanse sancties? De jarenlange Europese sancties tegen Syrië blijken bijvoorbeeld weinig invloed te hebben, maar de Amerikaanse sancties die sinds vorig jaar gelden, hebben de Syrische economie inmiddels aan de rand van de afgrond gebracht.

'Europese sancties gelden voor bedrijven die in Europa gevestigd zijn, Amerikanen trekken dat veel verder. Als bijvoorbeeld een Indiaas bedrijf zaken zou doen in Syrië, kan het geen zaken meer doen met de VS. Amerikaanse banken zullen zo'n bedrijf uitsluiten als klant. Anders lopen deze banken het risico geen dollartransacties meer te kunnen doen. Je ziet nu dat Rusland en China geneigd zijn de Amerikaanse manier van sanctioneren te kopiëren. Dat zal het diplomatieke speelveld ingrijpend gaan veranderen. Het is spannend hoe dat gaat verlopen.'

Waarom zou je sanctionerende maatregelen moeten blijven hanteren als het gaat om internationale betrekkingen?

'Soms hoor je zelfs experts zeggen dat sancties "alleen maar symbolisch" zijn. Maar symbolen zijn alles in de buitenlandse politiek! En niet alleen als het gaat om wie wij zijn en wat onze normen zijn. Soms is het ook een juridische vereiste. De veiligheidsraad van de VN mag bijvoorbeeld pas kiezen voor een zwaar middel als militair ingrijpen als eerst sancties zijn overwogen.
Sancties geven niet alleen een signaal af aan de mensen aan wie je ze oplegt, maar aan de hele wereld. Aan de mensen in het betreffende land laat je weten dat je hen ziet en hun kant kiest. Aan mensen in andere landen toon je waar je staat. Neem de Europese sancties tegen Rusland. Niemand dacht dat die daadwerkelijk wat zouden oplossen in Oost-Oekraïne. Maar ze werden genomen na de ramp met de MH17, omdat nietsdoen toen geen optie meer was. Voor de duizenden nabestaanden van de slachtoffers was dit een wezenlijk signaal.
Uiteindelijk zijn sancties de scheidslijn tussen goed en kwaad, tussen wat we acceptabel vinden en wat we niet acceptabel vinden.'

99·31·VT

M.A. DOUMA / COLLECTIE GRONINGER ARCHIEVEN.

Achterzijde van De Harmonie, vóór de sloop van de om zijn akoestiek vermaarde, negentiende-eeuwse concertzaal (linksachter). 1973.

In de jaren tachtig verrees op deze plek het Harmoniecomplex, waarin de Faculteit der Letteren en de Faculteit Rechtsgeleerdheid zijn ondergebracht.

De foto is een van de illustraties in het laatste boek van de trilogie die Agricolahoogleraar geschiedenis Klaas van Berkel schreef over de geschiedenis van de RUG.
(Zie ook pagina 8 en 9.)

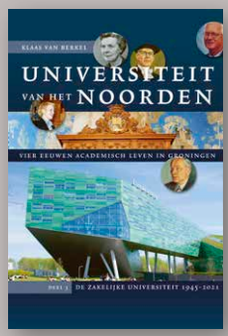

Klaas van Berkel (1953) / geschiedenis 1977 en filosofie
Universiteit van het Noorden:
vier eeuwen academisch leven in Groningen
Deel 3: De zakelijke universiteit 1945-2021

WWW.VERLOREN.NL € 49,–

Verschijningsdatum december 2021 of januari 2022

Samen onderzoek doen naar de productie van groene waterstof: waar de een, **Paolo Pescarmona**, aan de RUG belangrijke laboratoriumkennis vergaart, leidt de ander, alumnus **Jan-jaap Aué** van de Hanzehogeschool, een project om kennis op te schalen naar een industrieel bruikbaar proces. Het is een van de projecten waaraan noordelijke kennisinstellingen samenwerken binnen de Universiteit van het Noorden. Zo moet Noord-Nederland uitgroeien tot niets minder dan Hydrogen Valley.

Groene waterstof, onmisbaar en samenbindend

BERT PLATZER

ONDERZOEK

WWW.HANZE.NL/NLD/ONDERZOEK/PROFIELEN/LECTOREN/JAN-JAAP-AUE

WWW.RUG.NL/STAFF/P.P.PESCARMONA

Groene waterstof lijkt zo langzamerhand voor velen de heilige graal in de transitie naar een wereld zonder CO_2-uitstoot. Het waterstofgas dat met groene stroom wordt gemaakt, is namelijk een prima brandstof, die eenvoudig kan worden opgeslagen in tanks en vervoerd door gasleidingen.

Productie opschalen

Wie herinnert zich niet het knalgasexperiment in de scheikundeles op de middelbare school? Hang een positieve en een negatieve elektrode in een bak water, gooi er stroom op en als een nerdy Mozes splijt je het water, in zuurstof en het hoogst explosieve waterstof. Elektrolyse heet dat proces. En als je dat doet met groene, door windmolens of zonnepanelen opgewekte, stroom, heb je een fossielvrij gas. Het blijkt echter nog niet zo eenvoudig om het knalgasexperiment tot industriële schaal op te krikken.

Jan-jaap Aué (1967) behaalde zijn ingenieurstitel in de technische natuurkunde aan de RUG, waar hij in 1997 ook promoveerde. Daarna werkte hij bij KPN Research en bij TNO en sinds 2009 bij de Hanzehogeschool Groningen. Daar werd hij in 2018 lector Waterstoftoepassingen bij het lectoraat Energietransitie. Ook is hij sinds 2015 directeur van Centre of Expertise Energy EnTranCe, onderdeel van Hanze en New Energy Coalition.

Paolo Pescarmona (1973) studeerde aan de Universiteit van Turijn summa cum laude af in de scheikunde en promoveerde cum laude in de scheikundige technologie aan de TU Delft. In 2014 kwam hij als universitair docent naar het Engineering and Technology Institute Groningen (ENTEG) van de RUG, waar hij sinds 2017 assistant professor (universitair hoofddocent) duurzame chemische producten en katalyse is.

Daarom hebben RUG en Hanzehogeschool de handen ineengeslagen om samen te onderzoeken hoe groene waterstof betaalbaar en op grote schaal kan worden geproduceerd. ‘Een van de projecten waarin we samenwerken, is de Hydrohub, die nu op de Zernike-campus in aanbouw is. Het is een zogeheten megawatt-testcentrum, waarin we onderzoeken hoe we waterstof het efficiëntst uit water kunnen maken. Overigens doen we dit ook samen met een industrie-consortium onder leiding van ISPT, vertelt Jan-jaap Aué. De alumnus natuurkunde is helemaal ‘into’ groene waterstof. Hij is lector waterstoftoepassingen aan de Hanzehogeschool en directeur van EnTranCe – een consortium waarin wetenschappers, studenten, bedrijven, overheden en maatschappelijke instellingen samenwerken aan een duurzame energievoorziening.

Financieel een no-brainer

Om te beginnen wil fysicus Aué graag dit kwijt: ‘De makkelijkste manier om van groene waterstof financieel een no-brainer te maken is gewoon een eerlijke beprijzing van fossiele brandstoffen’. Hij legt uit: ‘Een Duitse bankier heeft eens uitgerekend wat de CO_2-prijs zou moeten zijn als je fossiele brandstoffen als benzine of diesel tankt en alle effecten wilt meenemen. In Nederland rekent men nu vijftig euro per ton kooldioxide, maar dat zou minimaal tweehonderd euro moeten zijn als je de kosten van de gezondheidseffecten en voor de klimaatadaptatie meeneemt. Die betalen we nu via onze ziektekostenverzekering en de waterschappen. Als je die kosten eerlijk toerekent aan het product, dan was er geen enkele discussie over de kostprijs van duurzame energie. Nul. We bedrijven struisvogelpolitiek door niet te durven benoemen wat gewoon waar blijkt te zijn.’

Betere elektroden

Aué leidt binnen zijn EnTranCe met verve het Hydrohub-onderzoek, waarbinnen RUG-onderzoeker Paolo Pescarmona, zich buigt over de elektroden in deze installatie, beter gezegd aan het materiaal waarvan ze zijn gemaakt. Die elektroden zijn cruciaal in het testcentum: de Hydrohub heeft twee ‘elektrolysers’, die continu een megawatt aan groene-waterstofenergie kunnen produceren. Ze bestaan uit een cilinder van een meter of zes lengte en een doorsnede van twee meter waarin de elektrolyse plaatsvindt. Over de volle lengte van de cilinder zitten om en om positieve en negatieve elektroden. Pescarmona: ‘We proberen de materialen waarvan de elektroden zijn gemaakt beter

te maken. Daarbij gaat het ten eerste om de efficiëntie, dus hoeveel waterstof de elektroden produceren met een bepaalde hoeveelheid elektrische energie. Ten tweede kijken we naar de stabiliteit, dus hoe lang de gebruikte materialen goed blijven functioneren, want ze zijn onderhevig aan slijtage. Het derde punt is wat er gebeurt als je de elektrolyse stopt en opnieuw start. Want bij duurzame energie kan het gebeuren dat het niet waait en de zon niet schijnt, dus je hebt een systeem nodig dat je kunt stoppen en starten. Bepaalde materialen veranderen door zo'n 'start-stop'.'

Armdikke stroomleidingen

Voor Pescarmona zit de bonus van de samenwerking met EnTranCe in het toepasbaar maken van zijn fundamentele onderzoek. 'Zonder die samenwerking zou uit ons onderzoek misschien hetzelfde resultaat kunnen komen, maar om er vervolgens iets mee te doen, zou veel moeilijker zijn. Fundamenteel onderzoek is leuk, maar eigenlijk willen we onze resultaten toepassen en weten hoe dat op grotere schaal werkt. EnTranCe geeft ons de kans om dat te testen in Hydrohub.'

Aué: 'De RUG kijkt in zo'n project vooral naar fundamentele vraagstukken. Wij kijken veel meer hoe je zo'n megawattelektrolyser op een goede manier in bedrijf kunt hebben en hoe je dat kunt vertalen naar opleidingen voor bijvoorbeeld operators en ontwerpvraagstukken. Er zijn bijvoorbeeld armdikke stroomleidingen, maar die kunnen niet zomaar de hoek om, dat moet in een bocht met een minimumstraal. Dus je hebt weer bepaalde typen kabelgoten nodig. En hoe groter de elektrolyser, hoe groter het probleem van de warmte die je uit de kern van het apparaat moet afvoeren. Dat zijn hele praktische dingen, maar die kosten veel tijd om goed op te lossen en zijn waardevol voor degenen die na ons zo'n installatie willen bouwen.'

Niet genomen horde

Hydrohub, als testcentrum op megawattschaal uniek in Europa, mag dan een cruciale stap zijn van het lab naar een industriële productie van waterstof, het gebrek aan groene stroom blijft een nog niet genomen horde. 'Op goede dagen is slechts enkele tientallen procenten van onze stroom groen,' zegt Aué. 'En iedereen wil die stroom, van huishoudens tot datacentra en de industrie. Er zijn wel pieken in het aanbod van groene stroom, maar die zijn heel smal, daar kun je geen fabriek op laten draaien. De goedkoopste manier om te opereren is als de electrolysers 365 dagen per jaar, 24 uur per dag produceren.' Tel daarbij dat bij elektrolyse van water ongeveer veertig procent van de energie die je erin stopt verloren gaat en je kunt je afvragen of groene waterstof wel de weg is die je moet inslaan. Dat is nochthans de redenering die de milieubeweging volgt.

'Er zijn verschillende redenen waarom Groningen strategisch een goede regio is voor de productie van waterstof'

Toch ziet Aué een onmisbare rol voor groene waterstof weggelegd in de energietransitie. 'Als je kijkt hoeveel energie we als maatschappij gebruiken, ook in de industrie, moet je concluderen dat het heel moeilijk gaat worden om dat alleen met de zon, wind of geothermie op te lossen. Bovendien hebben we in de winter de verwarming aan, maar schijnt de zon amper. Dan is er wel veel wind, maar dan nog is de balans verkeerd. Als je een systeem wilt dat altijd in evenwicht is en voorziet in de behoefte, moet je voorraden aanleggen. Voor de korte termijn kun je stroom heel goed in accu's opslaan. Maar accu's zijn duur en niet zo geschikt om grote hoeveelheden stroom voor langere tijd op te slaan. Dan kun je die stroom beter gebruiken om waterstof van te maken, want daar kun je makkelijk voorraden van aanleggen, ook al is dat energetisch minder efficiënt.'

Hydrogen Valley

Zowel Aué als Pescarmona zien voor Noord-Nederland een grote toekomst weggelegd als Hydrogen Valley. 'Omdat we toevallig bovenop die gasbel wonen, hebben we in Nederland heel veel kennis en ervaring, die nog steeds geëxporteerd wordt', zegt Aué. 'Die kennis en infrastructuur helpt ook heel erg bij de waterstof. Naar schatting zijn er in Noord-Nederland tussen de 15.000 en 25.000 banen

Artistieke impressie van de in aanbouw zijnde Hydrohub.

in de olie- en gasindustrie. Dat zijn niet alleen de mensen op het kantoor van de Gasunie, maar ook allerlei toeleveranciers, die hoogwaardige deelproducten maken, en onderhoudsbedrijven. Waterstof zou een alternatief voor die bedrijven kunnen zijn. Dan heb je het over behoud of zelfs groei van banen. Als wij hier een kennisvoorsprong kunnen opbouwen in het goedkoper en veiliger produceren van groene waterstof en we kunnen dat laten zien in onze eigen industrie, hebben we ook een exportmarkt.'

Daarbij komt dat Nederland dankzij zijn positie als aardgasdistributeur van Europa een goed netwerk van gasleidingen heeft liggen. 'Ik heb begrepen dat die gasleidingen met een relatief kleine aanpassing ook voor waterstof gebruikt kunnen worden,' zegt Pescarmona. 'Dus we zijn de ideale locatie om waterstof te produceren. Er zijn plannen voor een groot windmolenpark in de Noordzee, waarvan de elektriciteit in Groningen aan land komt. Dus er zijn verschillende redenen waarom Groningen strategisch een goede regio is voor de productie van waterstof.'

Waterstof als grondstof

Waterstof is niet alleen een brandstof, maar wordt in de industrie ook in enorme hoeveelheden gebruikt als grondstof, waar bijvoorbeeld kunstmest, ammoniak en plastics van gemaakt worden. Deze waterstof wordt tot op heden vooral gemaakt op basis van aardgas dat men laat reageren met hete stoom, waarbij veel CO_2 vrijkomt. Met een duurzame productiemethode van waterstof – als brandstof én als grondstof – is dus een wereld te winnen.

Blijft zonder aardgas de Nederlandse chemiesector wel in Nederland? Aué: 'In Nederland is veel industriële chemie van oudsher gebaseerd op aardgaschemie en hier vooral gevestigd vanwege de enorme voorraad goedkoop aardgas. Er zal meerwaarde moeten worden toegevoegd. Anders is het voor deze industrie bedrijfseconomisch waarschijnlijk interessanter om deels naar bijvoorbeeld het Midden-Oosten te verhuizen. Waarschijnlijk kun je waterstof daar factoren goedkoper produceren.'

Opleiden chemical engineers

Om de kennis rond groene waterstof verder te bundelen en te delen, heeft Pescarmona nog wel een idee: 'Ik zou graag zien dat de RUG een waterstof- of duurzaamheidscentrum opricht, waarin iedereen binnen de universiteit die zich met waterstof bezighoudt, samenkomt. Mensen die kijken naar infrastructuur en logistiek, de fundamentele ontwikkeling van materialen of naar economische aspecten en maatschappelijke acceptatie. Als iemand onderzoek doet naar de maatschappelijke acceptatie van waterstof, is het wel nuttig als die persoon weet wat de mogelijke schaal van productie is en wat dat voor Groningen kan betekenen. Dat zou ook kansen bieden voor de RUG. Ik ben als directeur van het masterprogramma chemical engineering ook betrokken bij het opleiden van Groningse ingenieurs en hoor veel van bedrijven dat ze binnenkort mensen nodig hebben die kennis hebben van waterstofproductie en elektrochemie. Kan onze universiteit de mensen voor een toekomst in deze topics opleiden? Dat zou ik voor de RUG een goede missie vinden.'

VARIA

Protest tegen stroomkabel Waddenzee

Tjisse van der Heide, hoogleraar kustecologie aan de RUG en onderzoeker bij het NIOZ, heeft het initiatief genomen tot een protest tegen de geplande stroomkabel 'Eemshavenroute West'. Deze kabel gaat een nieuw windpark van 700 MWatt op de Noordzee verbinden met de elektriciteitscentrale in de Eemshaven. Van der Heide stelt dat het geplande traject mogelijk precies de Waddenzee doorkruist via de meest waardevolle, want biodiverse hotspots. Hij maakte zijn ongerustheid samen met collega's kenbaar in een 'position paper' dat hij op 16 september aanbood aan de Tweede Kamer.

WWW.RUG.NL/STROOMKABELWADDENZEE

FOTO JAN DE VRIES

Schrijver en radiomaker **Mathijs Deen** (1962) is dit studiejaar gastschrijver aan de RUG. De drie hoorcolleges en het interview die hij in september gaf, zijn te beluisteren op de website van Studium Generale. Mede-alumnus Sara Plat vroeg Deen naar zijn verhaal.

‘Ik vind dat de rivier een personage is’

SARA PLAT PETER ARNO BROER WWW.MDEEN.EU

We ontmoeten elkaar in Leersum, een plek die Mathijs Deen kent uit zijn jeugd en hem als schrijver veel inspiratie geeft. Leersum, een groen dorp aan de voet van de Utrechtse Heuvelrug, is het start- en eindpunt in zijn boek *Over Oude Wegen*. Een boek over historische reizigers in Europa, waar hij zijn eigen herinneringen en familiegeschiedenis ook doorheen vlecht. Hoewel hij in Amsterdam woont en opgroeide in Twente, kwam Deen vaak in Leersum. Al zijn grootouders woonden er en liggen er begraven.

Ravage

Zijn opa van moederskant was tuinbaas bij kasteel Broekhuizen. Daar rijden we eerst heen. Deen wil met eigen ogen de ravage in zijn jeugdherinneringen zien, aangericht door de windhoos van juni dit jaar. Bij de oprijlaan stuiten we op rood-wit gestreepte hekken en een bord: ‘Slechte bomen, verboden toegang’. Enkele van de statige beuken die de oprijlaan omringen, ooit onderhouden door de grootvader van Deen, zijn geknakt als waren het twijgjes. Deen maakt wat foto’s voor zijn inmiddels hoogbejaarde moeder. ‘Mijn opa zei altijd dat de bomen slecht geworteld waren en gekapt moesten worden, maar de kasteelvrouwe wilde er niets van horen. Nu heeft de natuur een beslissing genomen.’ Om toch dichterbij het landgoed te komen weet hij nog wel een sluiproute uit zijn jeugd. ‘Hier fietste ik met mijn oma om kaas te halen. Ze woonde met opa in het koetshuis hierachter op het landgoed.’

Niks ergs

Deen vertelt dat hij altijd al schrijver wilde worden. Hij studeerde Nederlands aan de RUG. ‘Armando zei dat om te kunnen schrijven, je de oorlog moet hebben meegemaakt. Of op zijn minste een streng gereformeerde jeugd moet hebben gehad, zoals alle grote schrijvers uit zijn tijd. Ik dacht: waar kan ik nou over schrijven, wat heb ik nou helemaal mee gemaakt? Geen oorlog, niks ergs. Dat je dan soms in de Koude Oorlog wakker lag van de bom die zou kunnen vallen, daar had je het met je vrienden niet over.’ Toch vond Deen een discipline die hem past: ‘ik noem het goed onderzochte historische fictie’. Hij heeft al verschillende succesvolle boeken op zijn naam staan, waaronder dus *Over Oude Wegen* en *De Wadden,* en dit najaar verschijnt zijn nieuwste boek *De Grenzeloze Rivier*. Het zijn stuk voor stuk boeken waarin feit en fictie schijnbaar moeiteloos in elkaar overlopen.

Niemandsland

En dat is iets waar Deen het in zijn openbare hoorcolleges én in zijn werkcollege over wil hebben: het niemandsland tussen fictie en nonfictie. Dat niemandsland vindt hij in Leersum, maar even zo makkelijk op andere plekken. Herinneringen en natuurobservaties vermengen zich met fictie tot personages en verhalen om over te schrijven. Onderzoek naar een fascinerende historische setting doet de rest. ‘Voor veel verhalen zijn we aangewezen op fictie omdat er nauwelijks bronnen van over zijn. Zijn die verhalen dan minder belangrijk? Kijk bijvoorbeeld naar de slavernij. De geschreven bronnen verschaffen ons de harde getallen en omstandigheden. Maar voelende en denkende personages blazen het verhaal leven in. De wetenschap, en ook de onderzoeksjournalistiek, hebben het zwaar in deze tijden vol *alternative facts.* Nonfictie ligt onder een vergrootglas, alles moet te valideren zijn. Fictie is iets heel anders: *the willing suspension of disbelief*. Een uitnodiging om eenvoudigweg te geloven wat je leest, je oordeel uit te stellen. Maar daartussenin zit nog een heel genre, waarin een fictief personage jou mee kan nemen in een heel goed onderzocht decor. De afspraak met de lezer is natuurlijk wel belangrijk: die moet weten dat het fictie is.’

Natuur als mens

Ook een thema waar Deen het over wil hebben tijdens zijn gastschrijverschap: de natuur als mens. Een thema dat vaak terugkomt in zijn boeken. ‘Zo’n bord dat we net zagen, ‘slechte bomen’. Dat gaat ook over de natuur als mens eigenlijk, een boom met karaktereigenschappen.’ We rijden door naar de Neder-Rijn in de buurt van Leersum. Deens nieuwste boek gaat over de Rijn, hij wil even aan de oever kijken. Zittend op een betonnen plaat naast de pont bij Eck en Wiel kijken we uit over het voortstromende water, dat telkens verandert van kleur en vorm. Deen kan er lang naar kijken. ‘Hier had mijn vader zwemles, in het Rijnbad, van badmeester Badje. Best gevaarlijk, iedereen kende wel iemand die verdronken was in die tijd. Ik vind dat de rivier een personage is, een wezen met leven en dood zou je kunnen zeggen. Daar krijg ik ook weleens commentaar op, bijvoorbeeld van de persoon die mijn boeken persklaar maakt. Die mailt dan: “een rivier kan niet boos zijn”. Het is een manier om de lezer een relatie aan te laten gaan met de omgeving. De natuur en de mens hebben altijd met elkaar te maken, het landschap is het archief van de werkelijkheid. Ik hoop mensen tot nadenken aan te zetten. Wat is het beste verhaal: fictie, alleen de feiten, of heeft een tussenvorm ook bestaansrecht?’

Colleges online:
SGGRONINGEN.NL/LEZING-SERIE/GASTSCHRIJVER-2021

Vaccinatie tegen meningokokken-B.

Meer vaccinatiebereidheid onder meer minderheden

NIENKE BEINTEMA ROBIN UTRECHT / ANP

ONDERZOEK

WWW.RUG.NL/STAFF/D.E.M.C.JANSEN

Waarom laten sommige mensen hun kinderen niet vaccineren? Met die vraag hield Danielle Jansen zich al bezig voordat COVID-19 de wereld in zijn greep nam. Sinds dit jaar leidt ze een Europees onderzoeksproject dat hier licht op moet werpen. Met de antwoorden hoopt ze bij te dragen aan een hogere vaccinatiebereidheid in Europa.

Het verschijnsel is niet nieuw en ook niet typisch Nederlands: een weerstand om je te laten vaccineren. Tijdens de huidige coronapandemie lezen we er veel over, maar ook van de prikken in het Rijksvaccinatieprogramma, bijvoorbeeld tegen mazelen, wordt niet iedereen enthousiast. Waarom eigenlijk niet? Wat zit daarachter – en wat kunnen we daar dan aan doen? Dat onderzoekt Danielle Jansen, universitair hoofddocent organisatie van zorg voor kinderen en adolescenten aan het UMCG. Ze kreeg er eerder dit jaar een grote Europese onderzoekssubsidie voor. ‘We waren al een halfjaar bezig met onze aanvraag daarvoor toen COVID-19 in beeld kwam,’ vertelt ze. ‘Dat sloot perfect op elkaar aan. Wij willen graag onderzoeken hoe je het zorgsysteem zo kunt veranderen dat meer mensen zich willen laten vaccineren.’

Als medisch socioloog richt Janssen zich niet op het veranderen van mensen (bijvoorbeeld ‘anti-vaxxers’), maar op het verbeteren van allerlei aspecten van het zorgsysteem. Bijvoorbeeld door ervoor te zorgen dat mensen betere informatie krijgen, dat zorgpersoneel beter getraind is in het omgaan met mensen met andere overtuigingen, en dat zorg gemakkelijker toegankelijk is voor iedereen.

‘In sommige Europese landen is de vaccinatiegraad gemiddeld best aardig, maar de cijfers achter die gemiddelden lopen sterk uiteen,’ vertelt Jansen. ‘Er zijn groepen die heel goed, en groepen die nauwelijks zijn gevaccineerd. Bijvoorbeeld migranten en

religieuze minderheden. Er is veel winst te boeken als je die groepen beter weet te bereiken. Dan kun je wellicht bepaalde barrières wegnemen, zoals misinformatie.'

Weinig status

Jansen noemt een paar voorbeelden van belemmeringen: 'Veel mensen met een moslimachtergrond zijn bijvoorbeeld bang dat er varkensgelatine in de vaccins verwerkt zit.' En omdat in het Verenigd Koninkrijk verpleegkundigen de vaccinaties toedienen, lieten Hongaarse immigranten zich nauwelijks vaccineren. In Hongarije gebeurt dat namelijk altijd door artsen; verpleegkundigen daar hebben weinig status. 'In dit geval moesten artsen dus eerst inzichtelijk maken dat je je veilig kunt laten vaccineren door Britse verpleegkundigen,' zegt Jansen. 'Daar dénk je niet aan. Dat staat niet in de literatuur. Een prachtig voorbeeld van hoe je relatief eenvoudig een barrière kunt wegnemen.'
Ook zijn er soms praktische barrières. Het is voor mensen bijvoorbeeld lastig om op de priklocatie te komen, ze begrijpen de uitnodigingsbrief niet goed of ze denken dat ze voor de prik moeten betalen. 'In hoeverre dit ook echt speelt, en welke andere barrières er misschien zijn, hopen we in dit project te ontdekken. We zijn nu bezig interviews voor te bereiden en we zijn op zoek naar gezinnen waarin vaccineren niet vanzelfsprekend is,' vertelt Jansen.

Anti-vaxxers

In juni 2021 ging het Europese project, waar Jansen projectleider van is, van start. Het heet RIVER-EU: *Reducing Inequalities in Vaccine uptake in the European Region – Engaging Underserved communities* en er is in totaal 3,3 miljoen euro mee gemoeid. Het onderzoek richt zich in eerste instantie op de vaccinaties tegen mazelen en het humaan papillomavirus (HPV), dat baarmoederhalskanker kan veroorzaken. Dat zijn twee ziekten waarbij al langer een sterke lobby is van 'anti-vaxxers'.
Neemt het onderzoek ook COVID-19 mee? 'Voorlopig niet, omdat de situatie daarbij totaal anders is, en daarmee ook de redenen waarom mensen zich niet laten vaccineren. Dat zou teveel ruis veroorzaken.' Het mazelenvaccin bestaat bijvoorbeeld al ruim een halve eeuw, en is alleen bedoeld voor jonge kinderen; heel anders dus dan bij de coronavaccins. De HPV-vaccinatie richt zich vooralsnog voornamelijk op pubermeisjes. Maar omdat HPV vooral seksueel overdraagbaar is, ziet niet iedereen dat virus als een probleem, bijvoorbeeld in kringen waar seks voor het huwelijk een taboe is. Jansen: 'Al met al lijkt het ons beter eerst de algemene barrières in beeld te brengen. We richten ons daarbij niet zozeer op de mensen, maar op het systeem van de zorg. Hoe kun je dat veranderen, om die barrières weg te nemen? Die kennis kunnen we vervolgens breder toepassen, ook bij andere vaccinaties.'

FOTO RONALD ZIJLSTRA

Danielle Jansen (1970) studeerde verpleegkunde aan de Hanzehogeschool Groningen en sociologie aan de RUG. Sindsdien combineert ze sociologisch onderzoek aan het UMCG met onderzoek en docentschappen bij de afdeling Sociologie van de RUG. Ze richt zich op het thema organisatie en evaluatie van zorg. Sinds januari 2021 is ze universitair hoofddocent bij de afdeling Huisartsgeneeskunde van het UMCG.

Minderheden in Europa

Aan RIVER-EU doen onderzoekers uit verschillende Europese landen mee. Ook de onderzoekspopulaties zijn internationaal. Jansen: 'We richten ons op een aantal etnische, culturele en religieuze minderheden. Oekraïners in Polen, Roma in Slowakije, migranten in Griekenland, Marokkaanse en Turkse meiden in Nederland. Dat zijn groepen waarvan we weten dat de vaccinatiegraad laag is.'
Collega-onderzoekers in Israël doen literatuuronderzoek naar al eerder vastgestelde barrières in het zorgsysteem en manieren om die te slechten. Onderzoekers uit Maastricht denken mee over hoe je maatregelen die in één land bewezen effect hebben, ook succesvol in andere landen kunt toepassen. En andere onderzoekers kijken naar positieve uitschieters: welke minderheidsgroepen hebben juist een hoge vaccinatiegraad? 'Bijvoorbeeld Bangladeshi in het Verenigd Koninkrijk, Somaliërs in Finland en Arabische moslims in Israël. Wat gebeurt er in die landen in het zorgsysteem, en wat kunnen wij daarvan leren?'

Kleine stapjes

Ook tijdens de coronapandemie zijn er sommige minderheidsgroepen die zich meer dan verwacht laten vaccineren. 'Daar is dus iets positiefs aan de gang,' merkt Jansen op, 'bijvoorbeeld een individuele huisarts die zijn patiënten goed weet te bereiken, of een GGD die een bepaalde voorlichtingscampagne heeft. Het is de moeite waard om in die gevallen uit te vinden waar het hem dan in zit.'
Het onderzoek reikt daarmee breder dan alleen mazelen en HPV. 'Als ons Europese project ertoe leidt dat het zorgsysteem beter gaat aansluiten bij verschillende normen en waarden en ideeën, dan zullen de groepen die nu geen coronavaccin willen, daar vanzelf ook baat bij hebben,' stelt Jansen.
En de resultaten reiken verder dan alleen de landen die meedoen. In Europa bestaan verschillende samenwerkingsverbanden waarin informatie wordt verspreid. 'Het is een illusie om te denken dat ons zorgsysteem binnen een paar jaar iedereen bereikt, dat alle zorgmedewerkers dan voldoende zijn getraind en dat iedereen zich laat overtuigen door betere informatie. Transities gaan langzaam; dat zie je ook in onze jeugdzorg. Maar je kunt wel het systeem op onderdelen aanpakken, in kleine stapjes.'
Jansen is blij met het project: 'Het is heel verrijkend om samen te werken met inspirerende partners in heel Europa', zegt ze, 'en om te werken met een doelgroep waar mijn hart naar uitgaat: jongeren in kwetsbare situaties. Dit is echt de kers op de taart van mijn carrière: een project waarin al mijn interesses en vaardigheden samenkomen.'

'ONDERZOEK DOEN IS ALS SCHAATSEN OP NATUURIJS; ONDANKS DE RISICO'S ZIJN DE EERSTE SCHAATSSTREKEN OP NIEUW EN ONONTDEKT IJS HET MOOIST'

Aletta Jacobsprijs 2022 voor abortusvoorvechtster Rebecca Gomperts

Op Internationale Vrouwendag, 8 maart, reikt de RUG de Aletta Jacobsprijs 2022 uit aan Rebecca Gomperts, vanwege haar strijd voor abortusrechten en de toegang tot veilige en legale abortus voor vrouwen. Met haar organisaties Women on Waves, Women on Web en Aid Access heeft ze abortus in verschillende landen hoog op de politieke agenda gekregen. In 2020 stond ze in de tophonderd invloedrijkste mensen van het Amerikaanse opinieblad *Times*.

WWW.RUG.NL/ALETTA-JACOBSPRIJS-2022

FOTO RUBEN OREEL

Belangrijke prijs Sijbren Otto

Sijbren Otto heeft de James Flack Norris Award in Physical Organic Chemistry ontvangen van de American Chemical Society voor zijn leidende bijdrage aan het revolutionaire vakgebied van de systeemchemie. De hoogleraar systeemchemie bestudeert 'chemische evolutie' en creëerde zelfreplicerende moleculen. Nobelprijswinnaar Ben Feringa was in 2007 de enige andere Nederlander die deze prijs ontving.

WWW.RUG.NL/INBEELD-SOTTO

Populistisch rechts-radicalisme

'Een beetje populisme is zo slecht nog niet' was dit voorjaar de kop van het interview met politicoloog Léonie de Jonge in *Broerstraat 5*. In juni verscheen haar boek *The Success and Failure of Right-Wing Populist Parties in the Benelux Countries*. Dit boek richt zich op de gevarieerde steun voor populistisch rechts-radicalisme binnen de Benelux. De assistant professor in European Politics & Society aan de RUG vertelt hierover in aflevering 28 van de RUG-podcast 'In de wetenschap' (WWW.RUG.NL/PODCAST). Haar boek is als e-book verschenen bij WWW.ROUTLEDGE.COM en kost € 34,99.

Making Connections Strategisch Plan 2021-2026

Bij de Opening van het Academisch Jaar sprak rector magnificus Cisca Wijmenga met enthousiasme over het nieuwe Strategisch Plan 'Making Connecties'. Daarin schetst de RUG wat zij de komende jaren wil bereiken. Innovatie, een open blik en vooral betrokkenheid bij en voor de samenleving staan de komende vijf jaar centraal. Pdf's van het Strategisch Plan (NL en EN) en van de Highlights zijn te downloaden op WWW.RUG.NL/STRATEGISCH-PLAN.

Welcome back!

De officiële Opening Academisch Jaar 2021 op 6 september in de Martinikerk staat online: WWW.RUG.NL/OPENINGACADEMISCHJAAR

Behalve de speeches van Rector Magnificus **Cisca Wijmenga** zijn onder meer de bevlogen toespraken van Alumnus van het Jaar 2020 **Laurien Meuter** (vanaf ca minuut 37) en vertrekkend hoogleraar en hoofd van de afdeling Medische microbiologie en Infectiepreventie van het UMCG **Alex Friedrich** (vanaf ca minuut 21) te beluisteren. Friedrich, die in verband met de COVID-19-pandemie veel in de publiciteit was, is daarnaast te beluisteren in aflevering 18 en 25 van de RUG-podcast In de wetenschap op WWW.RUG.NL/PODCASTS.

Giny Boer (Groningen, 1962) voltooide tussen 1983 en 1990 de studie orthopedagogiek aan de RUG en de avondheao en werkte ondertussen in modezaken. In 1995 begon zij als managementtrainee bij IKEA. Na ruim 23 jaar diverse leidinggevende functies in binnen- en buitenland voor IKEA is Boer per 1 januari van dit jaar CEO van C&A Europe.

Lees de komende maanden van dit Alettajaar iedere week een nieuw interview met een bijzondere alumna op WWW.RUG.NL/ALUMNI/ALETTAJAAR

Laat je zien. Grijp je kans. En geloof in jezelf. Dat is de boodschap van alumna orthopedagogiek **Giny Boer** aan vrouwen. Zelf pakte ze tijdens een lange carrière bij IKEA een paar keer haar boeltje op voor een nieuw loopbaanavontuur. Sinds januari staat Boer aan het hoofd van C&A Europa.

‘Kun je geen vrouw vinden, dan zoek je maar verder’

Aan de RUG studeerde je orthopedagogiek. Waarom?
‘Ik was geïnteresseerd in hoe je kinderen kunt helpen het beste uit zichzelf te halen. Ook kinderen waarbij het allemaal niet zo vanzelf gaat. Dat had meer met mijn algemene interesse in mensen te maken. Ik had ook psychologie kunnen kiezen.’

Hoe ben je CEO van C&A geworden?
‘Ik ben benaderd door een headhunter. Ik had ook aangegeven dat ik op zoek was naar iets anders. Ze vroegen of ik geïnteresseerd was in een CEO-baan bij een retailbedrijf. Ik moest een vertrouwelijkheidsverklaring tekenen en hoorde toen dat het om C&A Europe ging. Dat is de C&A die wij kennen.
Ik heb altijd een passie gehad voor fashion. En C&A is een Nederlands icoon. Ik wil graag bijdragen aan het voortbestaan daarvan. Toch moest ik wel even nadenken. Ik wilde bijvoorbeeld weten hoeveel beslissingsvrijheid ik zelf zou hebben in het familiebedrijf.’

Jij bent de eerste vrouwelijke CEO in het 180-jarig bestaan van het bedrijf. Pas is er ook een vrouwelijke financieel directeur benoemd en een vrouw in de raad van bestuur van de holding. Ben je gekozen omdat je een vrouw bent?
‘Ik denk dat ze inderdaad meer vrouwen in de top willen. Het meeste personeel in de circa 1400 winkels is vrouw, maar we werden altijd geleid door mannen. Ik was nooit zo erg voor quota, maar meer en meer ben ik dat wel. Soms moet je het gewoon forceren. Met een balans tussen mannelijk en vrouwelijk in de top, krijgen we een betere wereld. Dat geloof ik serieus.’

Persoonlijk maak je je ook hard voor meer vrouwen op hoge posities. Wat is je recept?
‘Supersimpel. Vrouwen benoemen. Ze zijn er. Ze hebben goede opleidingen en ervaring. Het gaat er meer om hoe je zoekt. Ik hoor zo vaak dat ze er niet zijn, als ik zeg: Ik wil daar een vrouw voor. Onzin. Kun je niemand vinden, dan zoek je maar verder.’

Heb je ook een boodschap voor de dames zelf?
‘Neem je kansen. Grijp alles aan. Laat weten dat je geïnteresseerd bent. En geloof in jezelf. En je moet er iets voor doen. Ik ging in 2005 naar Italië met mijn gezin, om leiding te geven aan de groei van IKEA daar. IKEA zorgde ook voor een baan voor mijn partner. Een paar jaar later verhuisden we naar Wenen en toen naar Barcelona, waar ik verantwoordelijk werd voor de regio Zuid- en Oost-Europa. Nu wonen we in Düsseldorf. Je moet het telkens weer organiseren, de taal leren, dat moet je willen. Ik heb het wel altijd gedaan.’

Je dochters, een tweeling, zijn 23. Zijn ze net zo ondernemend als hun moeder?
‘Ze redden zich prima. De ene woont in Londen, de andere in Edingburgh. Ze hebben allebei een master op zak. Ze werken. Zij hebben het altijd heel gewoon gevonden wat ik doe. Ze denken volgens mij helemaal niet dat ze iets niet zouden kunnen omdat ze vrouw zijn.’

ELLIS ELLENBROEK SIESE VEENSTRA WWW.RUG.NL/ALUMNI/ALETTAJAAR

‘FEMALES NEED TO BE BETTER REPRESENTED IN SCIENCE, BOTH AS EXPERIMENTAL SUBJECTS (HUMAN AND ANIMAL) AND AS RESEARCHERS’
STELLING **LAURA VAN ROSMALEN** FACULTY OF SCIENCE AND ENGINEERING

VOLG ONS OP Alumni – University of Groningen Alumni – University of Groningen
Alumni – University of Groningen alumniuniversityofgroningen

Afgestudeerd tussen 1 oktober 2019 en 30 september 2020?

Laat weten wat je van je studie vindt en maak kans op een Bol.com-cadeaubon à € 50 of een RUG-alumnus T-shirt! Ook dit jaar doet de RUG mee aan de Nationale Alumni Enquête, een landelijk onderzoek onder alle recent afgestudeerden aan Nederlandse universiteiten. De uitkomsten bieden inzicht in hoe onze masteropleidingen aansluiten op de arbeidsmarkt en wat we eventueel kunnen verbeteren. Ben je afgestudeerd tussen 1 oktober 2019 en 30 september 2020? Dan krijg je deze maand een e-mail met het verzoek een vragenlijst in te vullen. We hopen van harte dat je wilt meewerken. Ben je wel in deze periode afgestudeerd, maar heb je na 31 oktober nog geen e-mail ontvangen? Neem dan contact op met Jasper van de Kamp van de afdeling Onderwijsstrategie en Kwaliteitszorg, J.VAN.DE.KAMP@RUG.NL.
Bij voorbaat dank voor je deelname.

FOTO MARRIT WOUDA

BSS Research Master Blog

Psychopathie op de werkplek, collectief narcisme, maar ook de moralisering van korteafstandsvluchten. Het is een greep uit de onderwerpen die aan bod komen in de nieuwe BSS Research Master Blog. Hierin vertellen pas afgestudeerden van de Graduate School of Behavioural and Social Sciences over hun scriptie en hun toekomstplannen.
WWW.RUG.NL/ALUMNI/BSS-REMABLOG

Hedendaagse 'Aletta's'

Dit jaar is het 150 jaar geleden dat Aletta Jacobs zich als eerste vrouw als volwaardig student mocht inschrijven bij een Nederlandse universiteit. Om haar te eren organiseert de RUG 'het Alettajaar' WWW.RUG.NL/ALETTAJAAR, met onder meer een serie online-artikelen over bijzondere en inspirerende alumnae van onze universiteit. Zie ook het interview met Giny Boer op pagina 25. Iedere week is een nieuw verhaal te vinden op WWW.RUG.NL/ALUMNI/ALETTAJAAR.

FOTO PETER VAN DER SIJDE

Nieuwsbrief GMW/BSS

De Faculteit GMW/Faculty BSS is gestart met een nieuwsbrief voor alumni. De eerste editie is onlangs verschenen. Met onder meer een interview met alumna Riekje Stokes, verhoordeskundige en gespecialiseerd in waarheidsvinding. Meer informatie en teruglezen via WWW.RUG.NL/ALUMNI/BSS-NEWSLETTER.

UK-verhalen

Wat waren jouw ervaringen met de haar vijftigjarig jubileum vierende *Ukrant/UK*? Die vraag, die we eerder dit jaar stelden, leverde een aantal leuke reacties op. Van schandpaalnageling zonder wederhoor of de impact van een foto tot een donderende open brief vanwege het voornemen van het CvB om de ambtenarenstatus op te heffen.
De inzendingen zijn te lezen op WWW.RUG.NL/ALUMNI/UK-VERHAAL. Heb je ook een verhaal over de universiteitskrant? Laat het ons weten: REDACTIEB5@RUG.NL.

Kijk voor actuele informatie en andere activiteiten op WWW.RUG.NL/ALUMNI/AGENDA

21 oktober
Hong Kong – Bijeenkomst Nederlandse universiteiten, met o.a. alumnus Emile van Oers (NOS op 3), hybride

4 november
Groningen – Bijeenkomst Young Alumni Network over klimaat en energietransitie, met alumnus en Climate Policy Advisor Wytze van der Gaast

6 november
Groningen – Medische Wetenschappen Antonius Deusingdag. Met o.a. Ernst Kuipers en Gerda Croiset.

17 november
Groningen – SDG@RUG
Bijeenkomst over Sustainable Development Goals met professor Klaus Hubacek

18 november
't Gooi – Alumnibijeenkomst

20 november
Italië – Alumnibijeenkomst

30 november
Groningen – Waterstofnetwerk Bijeenkomst voor professionals over waterstof

Jubileum *UK*/UKrant

Het vijftigjarig bestaan van de *UK/UKrant* wordt gevierd met een jubileumboek over 50 jaar onafhankelijke universiteitsjournalistiek, *Heb je dat gelezen?*, en twee tentoonstellingen: In het Universiteitsmuseum is een onderdeel van de expositie 'De Geschiedenis van de Groningse Universiteit' gewijd aan de krant. En, de UB toont 'Mussengang: het studentenleven getekend' (WWW.RUG.NL/UB-TT-MUSSENGANG), over het werk van Bert Cornelius, de in 2018 overleden tekenaar van het befaamde feuilleton Mussengang. UKRANT.NL/UKRANT-BESTAAT-50-JAAR-EN-DAT-VIEREN-WE-MET-EEN-BOEK

Alumnikringen van de RUG zijn er over de hele wereld. In Hong Kong, New York of Amsterdam, om er maar eens een paar te noemen. ‘Vreemd’ vindt **Geesje Duursma** (48) het, dat Friesland tot voor kort niet in dit rijtje stond, terwijl er zo’n 10.000 alumni wonen. Ze hoefde dan ook niet lang na te denken toen het alumni-office van de RUG haar vroeg om een Friese kring op te richten. De eerste bijeenkomst van De Fryske Alumny Sirkel is op 13 oktober in Bergum.

AAFKE EPPINGA REYER BOXEM

WWW.RUG.NL/ALUMNI/FRYSLAN

Fryske Alumny Sirkel

Een sterker Fries geluid in Groningen

Tijdens het interview lijkt Geesje Duursma in een hippe koffietent te zitten. ‘De achtergrond is nep hoor, ik zit middenin een drukke fase van mijn promotieonderzoek en mijn werkkamer is een chaos,’ lacht ze. Duursma studeerde economie in Groningen en naast haar promotieonderzoek naar de waarde van gastvrijheid aan de RUG Campus Fryslân, runt ze een horecabedrijf in Bergum met haar man. ‘Vraag me niet waar ik de tijd vandaan haal, mannen met twintig nevenfuncties wordt die vraag ook niet gesteld,’ waarschuwt ze met een glimlach.

‘We mogen in Friesland best wat trotser zijn’

Duursma houdt wel van aanpakken en zei volmondig ‘ja’ toen ze door de alumni-office van de RUG werd benaderd om een Friese alumnikring op te richten. Ze gaat het avontuur aan met Herma Dijkgraaf. Beide vrouwen misten een alumnikring in Friesland, terwijl ze het juist voor ‘hun’ provincie zo belangrijk vinden dat die faciliteit er is. ‘Friezen zijn over het algemeen heel nuchter en bescheiden. Een mooie eigenschap, maar soms kan het tegenwerken,’ vindt Duursma. ‘We mogen in Friesland best wat trotser zijn. Ik hoop dat we met de alumnikring die trots meer gaan uitstralen en het Friese geluid duidelijker en sterker kunnen laten klinken in Groningen.’

Een hecht Fries alumninetwerk

Het doel van de Fryske Alumny Sirkel is om RUG-alumni die in Friesland wonen of werken met elkaar in contact te brengen. ‘Ik hoop dat de alumnikring een plek wordt waar gelijkgestemden, oude studiegenoten en nieuwe connecties elkaar vinden.’ Uiteindelijk hoopt Duursma dat er een hecht Fries alumninetwerk ontstaat dat twee à drie keer per jaar bijeenkomt in een informele setting. ‘Mensen kunnen op een laagdrempelige manier netwerken, zonder dat het als een verplichting voelt. Maar, als je in de auto terug naar huis zit, moet je ook denken: ik heb iets geleerd. Of: wat heb ik interessante gesprekken gehad.’

Elke bijeenkomst staat er een ander onderwerp centraal, dat toegelicht wordt door een hoogleraar of een alumnus. Het thema van de eerste bijeenkomst is ‘Vrouwelijke rolmodellen en het nut van de man’ met onder andere de uit Bergum afkomstige rector magnificus Cisca Wijmenga en oud-journalist, alumnus en schrijver Maarten Huygen als sprekers. Duursma: ‘Mannen moeten zich niet afgeschrikt voelen door dit onderwerp hoor, juist niet!’ Duursma’s eigen bedrijf ‘De Pleats’ in Bergum is het toneel van de bijeenkomst, maar wordt niet het vaste honk van de kring. ‘Er zijn talloze mooie locaties in Friesland met elk een unieke geschiedenis. Daar gaan we met de Sirkel zeker gebruik van maken.’ Zo vindt de volgende bijeenkomst van de alumnikring, met de gemeenteraadsverkiezingen als thema, plaats in de Beurs van Leeuwarden, waar de RUG-faculteit Campus Fryslân zetelt.

Aanpakken

Aanpakken is een rode draad in het leven van Duursma. Zo zat ze in het algemeen bestuur van het Ubbo Emmius Fonds, geeft ze regelmatig gastcolleges op Campus Fryslân en is ze onlangs toegetreden tot de Raad van Toezicht van NHL Stenden Hogeschool. Ze krijgt energie van nieuwe dingen leren, het ontmoeten van mensen en het organiseren van bijeenkomsten. De toekomst van de Fryske Alumny Sirkel ziet Duursma positief in. ‘Over vijf jaar boeken we voor elke bijeenkomst van de Sirkel de grootste zaal, haha.’

‘ALHOEWEL IN HET LAND DER BLINDEN EENOOG KONING IS, IS HET BELANGRIJK DAT HIJ BLIJFT POGEN ZIJN ZICHT TE VERBETEREN IN PLAATS VAN ZELFGENOEGZAAM TE ZIJN MET ZIJN POSITIE’

STELLING **ILSE HARMS** GEDRAGS- EN MAATSCHAPPIJWETENSCHAPPEN

Paul van Tongeren (1950) Studeerde theologie in Utrecht en filosofie aan het Hoger Instituut voor Wijsbegeerte in Leuven. Hij is emeritus hoogleraar Wijsgerige Ethiek aan de Radboud Universiteit van Nijmegen en heden Denker des Vaderlands. Sinds vijftien jaar is hij als spreker en inleider verbonden aan Comenius Leergangen.

Paul van Tongeren over de Nieuwe Leider:

liever 'tuinman' dan 'technicus'

Terwijl het verlangen naar 'nieuw leiderschap' lijkt te groeien, zijn de contouren ervan nog niet duidelijk. Rekent nieuw leiderschap af met 'oud leiderschap', zo dat al bestaat? Op welke manier dan? Of is het oude wijn in nieuwe zakken. Denker des Vaderlands Paul van Tongeren kijkt met enige aarzeling naar deze 'nieuwe mode'. Een tikje wantrouwend zelfs. Monica Bakker van Comenius Leergangen, waaraan Paul al ruim vijftien jaar als spreker en inleider is verbonden, sprak met hem over dit thema.

TEKST: MARJAN VAN DEN AKKER • FOTOGRAFIE: JEROEN VAN KOOTEN

'Nieuw leiderschap' als thema is actueel. Kijk maar eens naar de politiek, de aanloop naar de verkiezingen, de formatie. En naar de geluiden rond de Nederlandse omgang met 'Afghanistan'. Volgens velen hebben we nieuwe leiders nodig. Wat verwachten wij van hen dat anders is dan van de leiders die blijkbaar niet meer voldoen?

Wat is nieuw?

Van Tongeren herinnert zich nog dat de termen 'managen' en 'management' ineens voorbij kwamen. "Ik schat dat het daarna zo'n 25 jaar geduurd heeft en toen verscheen de term 'leiderschap' of, in het Engels, 'leadership'. En nu zijn we wéér ongeveer 25 jaar verder en zie je die verandering naar 'nieuw leiderschap'. Dit soort modes heeft blijkbaar een levensduur van 25 jaar en dat maakt een beetje wantrouwig. Want wat is 'nieuw'? We kennen allemaal de reclames van de zeepmiddelen en tandpasta die precies hetzelfde zijn, maar er staat ineens 'nieuw' op. Dus wat is er dan nieuw aan nieuw leiderschap?" Behalve scepsis, ziet hij in het verschijnsel ook een uitnodiging om er iets van te maken, er een zinvolle betekenis aan te geven.

Een voorbeeld van een leider die er wat hem betreft bovenuit steekt vindt hij niet in de Nederlandse politiek. Wél bij onze oosterburen. "Angela Merkel heeft in de afgelopen vijftien jaar laten zien dat ze leiding wist te geven." Maar wat Merkel een 'nieuwe leider' maakt is in zijn opvatting dat je bij haar de méns ziet en niet alleen de functionaris. "Bovendien herken ik in haar als persoon heel sterk de vier kardinale deugden: rechtvaardigheid, verstandigheid en maat-

besef, maar bovenal moed. Ze heeft moed getoond op een moment waarop anderen zich terugtrokken achter veilige grenzen, bijvoorbeeld tegenover de vorige Amerikaanse president."

De ont-persoonlijking van de leider

De méns zien en niet de functionaris, zoals in het voorbeeld dat Van Tongeren noemt, is voor hem essentieel in de ontwikkeling die je ziet van management naar leiderschap en nu naar nieuw leiderschap. "Voordat we leidinggevenden 'managers' noemden, waren ze 'schoolhoofd' of 'directeur' van een fabriek. Zij waren personen, échte mensen. Maar de manager is geen persoon. De term management bracht met zich mee dat het persoonlijke juist gescheiden moest worden van de functie. De manager was een technicus geworden, die regelde, maar zelf niet gezien hoefde te worden. Een ont-persoonlijking van de leider dus. Dat zie je ook bij de ontwikkeling van de term professionaliteit. Als er wordt gezegd 'je moet je professioneel opstellen', dan wil dat zeggen 'je moet je persoon opzij zetten'. Dat begon in de managementmode."

Een kwalijke zaak, vindt Van Tongeren, als de persoon wordt losgemaakt van de functie. En deze 'erfenis' uit het managementtijdperk is nog altijd zichtbaar. Van Tongeren: "Ik heb het zelf meegemaakt in de structuur van het onderwijs en ook in de zorg. Als besturen of leiders zich losmaken van waaraan ze leiding geven, dan gaat het niet goed. Ik gaf eens een lezing op een school waar de bestuursvoorzitter mij vol trots verwelkomde in het nieuwe bestuursgebouw. Dat gebouw stond apart van de lesgebouwen, waarmee je als bestuurder in feite zegt dat je los staat van wat er op de school gebeurt. Daar heb ik ze op aangesproken."

Terug krijgen wat verloren was gegaan

Leiderschap als opvolger van management heeft het een en ander veranderd. Wat is er verbeterd? Van Tongeren: "Ik mag hopen dat de persoon van de leider weer meer zichtbaar is geworden, maar ik blijf argwanend. Kijk ik daarentegen met wat meer optimisme, dan is de overgang van manager naar leider een poging geweest om terug te krijgen wat de manager verloren had. Misschien is die poging gelukt of deels een masker geweest. De overgang van leiderschap naar nieuw leiderschap is opnieuw een poging en aansporing om terug te krijgen wat we verloren hebben. Ik zie een uitdaging om twee dingen terug te brengen. Het gaat ten eerste niet om de technische beheersing van processen, maar om de inhoud en dus – in het voorbeeld van onderwijs – om mensen te helpen zo volwaardig mogelijk mens te worden. En ten tweede: haal de mens naar voren. Niet om de persoon te verheerlijken, maar om de morele kwaliteiten van die persoon te kunnen benutten."

Renaissance

Als Van Tongeren de – oude - centrale deugden zo'n belangrijke plek toedicht, hoe nieuw is dan nieuw leiderschap? Is 'oud leiderschap' of een term als 'klassiek leiderschap' dan niet méér geschikt? Van Tongeren: "Het zou mooi zijn als nieuw leiderschap zich door die aspecten zou laten uitdagen en misschien is het inderdaad ook iets van oud leiderschap. Misschien werkt het zoals de Renaissance. Comenius heeft ook de Renaissance genomen als thema voor zijn lustrum. De Renaissance is immers een vernieuwingsbeweging, maar dan een vernieuwing die bestond door terug te gaan naar idealen die men kende uit het verleden. Je zou kunnen zeggen: het nieuwe leiderschap zou een Renaissance mogen zijn, zodat we daarin proberen onszelf te vernieuwen door ons te spiegelen aan wat we als voorbeeldig kunnen herinneren uit onze geschiedenis."

Van Übermensch terug naar mens

"Laat ik hopen dat nieuw leiderschap afstand neemt van de managementtechniek waarbij de persoon werd opgeofferd. Ook hoop ik dat afstand wordt genomen van het probleem dat aan de leiderschapsmode vast zat, namelijk dat de persoon niet in zijn morele kwaliteiten naar voren kwam, maar als een übermenschachtige figuur, iemand die zich juist kan onttrekken aan die moraal. Iemand die boven anderen verheven is en een inkomen verdient dat übermenschlich is. Ik hoop dus dat de nieuwe leider weer een stapje terug doet en weer mens wordt, in zijn morele kwaliteiten."

Tuinman, geen technicus

Hoe nu verder? De kans is immers groot dat de nieuwe leiders moeten worden gevormd uit degenen die op dit moment al een leiderschapspositie hebben. Vraag is welke kwaliteiten zij zouden moeten ontwikkelen. Van Tongeren heeft daar wel enkele aanbevelingen voor. Behalve een stapje terugdoen uit het 'Übermenschliche' is volgens hem één deugd van het allergrootste belang, namelijk geduld. "Het ongeduld en de haast werden door de managementmode versterkt en dat is een van de problemen in onze wereld. Goed voorbeeld daarvan is de interimmanager. Daarvan wordt verwacht om binnen een jaar het roer om te zetten en hij wordt afgerekend op de effectiviteit na een jaar. Dit ongeduld hoort bij de techniek van management. Maar je kunt mensen geen leiding geven alsof je van treinspoor wisselt."

De metafoor van de tuinman bevalt Van Tongeren veel beter als beeld voor nieuw leiderschap. Een tuinman optimaliseert groei en neemt daar de tijd voor. "Het cultiveren, cultuur, een cultuur vormen vraagt geduld, onvermijdelijk. Als een leider íets moet kunnen, is het geduld oefenen. Ik raak steeds meer gefascineerd over geduld, hoewel ik zelf eerlijk gezegd erg ongeduldig ben. Maar de tuinman die probeert de planten te forceren, die maakt ze kapot. Ik hoorde eens een verhaal over iemand die zijn zonnebloemen niet kon zien vanuit zijn raam. Hij keerde ze met ijzerdraad om, zodat hij ze wel kon zien. Na een paar dagen waren ze dood. Iets van die domheid heeft soms de technische aanpak van management. Ik mag hopen dat de nieuwe leider in die zin het voorbeeld van de tuinman volgt en niet dat van de technicus."

Verder lezen over het verkennen van nieuw, wijs leiderschap? Kijk op www.comeniusleergang.nl of scan de QR-code.

Comenius
voor wie alles al denkt te weten
FREIA GROEP | Comenius is verbonden aan Freia Groep
rijksuniversiteit groningen

KOP DER BIE

Afgestudeerd? Maar toch niet úitgestudeerd? Ontdek wat de RUG nog allemaal te bieden heeft, al dan niet online: van lezingen, cursussen en collegereeksen tot video's, bijeenkomsten en een UB-lidmaatschap. Hieronder een greep uit het aanbod. Kijk verder op www.rug.nl/kopderbie

(Online) lezingen en evenementen

27 oktober – 20.00 uur
Studium Generale Groningen
Animals and Us | How To Be (a Good) Animal? - Melanie Challenger

28 oktober – 19.45 uur
Spraakmakende boeken
Els Jongeneel over *De vreemdelinge* van Claudia Durastanti

8 november – 20.00 uur
Studium Generale Groningen
Pieter Boeke Lezing met Mark van der Gaag

16 november – 16.15 uur
Oratie Bert W. Hoeksema
Titel: Verborgen biodiversiteit van koraalriffen

18 november – 17.00 uur
Studium Generale Groningen
Kenniscafé over prestatiedruk

19 november – 16.00 uur
Studium Generale Groningen
Van der Leeuw-lezing met Stefan Hertmans en Emma Lesuis

23 november – 16.15 uur
Oratie Rienk Dekker
Titel: Revalidatiegeneeskunde en actieve leefstijl: een uitdaging in beweging!

25 november – 19.45 uur
Spraakmakende boeken
Henk Harbers over *De herinnerde soldaat* van Anjet Daanje

2 december – 17.00 uur
Studium Generale Groningen
Kenniscafé over meertaligheid

14 december – 16.15 uur
Oratie Corné A.M. Roelen
Titel: Werk maken van functioneren

Open online cursussen

MOOC: Working with Patients with Limited Health Literacy
Starten vanaf 19 oktober

MOOC: Making Climate Adaptation Happen: Governing Transformation Strategies for Climate Change
Starten vanaf 15 november

MOOC: The Scientific Revolution: Understanding the Roots of Modern Science
Starten vanaf 29 november

Postacademisch onderwijs

Faculteit Rechtsgeleerdheid
Actualiteiten Notariaat: Familierecht
26 oktober – 13.00 uur

Wnra na 2 jaar – actualiteiten en verdieping
2 november – 13.00 uur

Faculteit Godgeleerdheid en Godsdienstwetenschap
Opfrisser onderzoeksvaardigheden
Start 5 november en 28 februari

University of Groningen Business School
Executive programma's
- Management en Economie in Zorg en Welzijn **– start 28 oktober 2021**
- Online Collegereeks Duurzaam Ondernemen – verschillende modules **– najaar 2021**
- Strategisch Leiderschap voor Medisch Specialisten **– start 3 februari 2022**
- Impactvolle Data Analist **– begin 2022**
- Top HR Leiderschapsprogramma **– start 10 maart 2022**
- Succesvolle Energietransitie met Multidisciplinaire Aanpak **– start 10 maart 2022**
- PE aanbod voor accountants **– doorlopend**
- PE aanbod voor controllers **– doorlopend**

Tentoonstellingen

Masterminds
Universiteitsmuseum
Vaste expositie waarin acht boegbeelden van de wetenschap de uitdagingen laten zien waar Groningse wetenschappers mee te maken hadden.

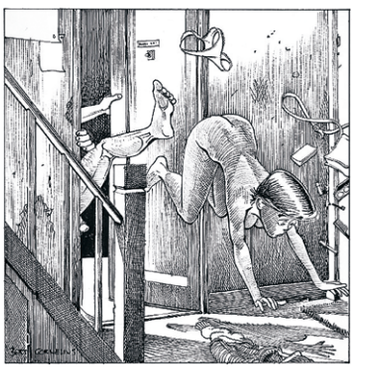

Mussengang: het studentenleven getekend
Tot en met 28 november
Universiteitsbibliotheek
De mooiste, de meest spraakmakende en de meest karakteristieke tekeningen voor de *Universiteitskrant* van Bert Cornelius.

Verzamelwoede
Tot en met 28 november
Universiteitsbibliotheek
Een eeuw Nederlandse plaatjesalbums uit eigen collectie

35e JAARGANG – 3e NUMMER/OKTOBER 2021 – ISSN 0921-1721

COLOFON

WWW.RUG.NL/BROERSTRAAT5

Broerstraat 5 is een gratis kwartaalmagazine voor alle afgestudeerden, gepromoveerden en relaties van de RUG, inclusief oud-cursisten van de Academische Opleidingen Groningen. Als alumnimagazine wil het ertoe bijdragen dat het contact tussen de universiteit en iedereen die daar onderwijs heeft gevolgd in stand blijft en zo mogelijk intensiever wordt. Heeft u opmerkingen of ideeën? Laat het ons weten! REDACTIE Bineke Bansema, Fenneke Colstee-Wieringa, Bert Wolfkamp BEELDREDACTIE Merel Weijer HOOFDREDACTIE Fenneke Colstee-Wieringa REDACTIEADRES Redactie Broerstraat 5, Postbus 72, 9700 AB Groningen T (050) 363 52 36 redactieB5@rug.nl VORMGEVING In Ontwerp, Assen DRUK Zalsman Grafische Bedrijven OPLAGE 92.500 ADRESWIJZIGINGEN Indien u wijzigingen wilt doorgeven of contact niet op prijs stelt, kunt u zich wenden tot Alumnirelaties RUG: **T (050) 363 7595**, **alumni@rug.nl** of via **www.rug.nl/alumni/wijzigingen** De RUG hecht veel waarde aan contact met haar oud-studenten. Conform de Algemene Verordening Gegevensbescherming gaat de universiteit zorgvuldig met adresgegevens om. **www.rug.nl/alumni/privacy**

Christiaan Triebert en de Capitoolbestorming

Internationale lof kreeg Christiaan Triebert en zijn collega's toegezwaaid voor hun video 'Day of Rage: An In-Depth Look at How a Mob Stormed the Capitol'. Het team digitale onderzoeksjournalisten van *The New York Times* waar onze Alumnus van het Jaar in 2019 deel van uitmaakt, werkte zes maanden aan een reconstructie van de gebeurtenissen rond de bestorming van het Capitool door aanhangers van Trump op 6 januari. Daartoe gebruikten ze onder meer duizenden online gezette filmpjes. Het resultaat is een 40 minuten durende onthullende en verhelderende compilatie. 'Bij het samenstellen van de film hebben we belangrijk inzicht gekregen in het karakter en de motivatie van de relschoppers, vaak aan de hand van hun eigen woorden en video-opnamen.', zegt de krant.

WWW.NYTIMES.COM/2021/06/30/US/JAN-6-CAPITOL-ATTACK-TAKEAWAYS.HTML

rijksuniversiteit groningen

The University of Groningen is committed to sustainability.
These items are produced with love for people and planet.

Oude Kijk in 't Jatstraat 19
0031 (0)50 363 2700 / universiteitswinkel@rug.nl
universiteitswinkel ishopgroningen
rug.nl/shop

Shop

university of groningen

Business School

Investeer als zorgprofessional in kennis en competenties

Het gezondheidslandschap verandert continu en er worden steeds nieuwe eisen aan u gesteld. Blijf investeren in uw ontwikkeling of die van uw medewerkers met één van onderstaande programma's van UGBS:

- Executive MBA Health
- Management & Economie in Zorg en Welzijn
- Strategisch Leiderschap voor Medisch Specialisten
- Strategisch Verpleegkundig Leiderschap
- Leiderschapsprogramma in Zorg en Welzijn in Noord-Nederland
- Bedrijfskundig en economisch programma voor A(N)IOS
- Bestuurlijke leergang Veerkracht en Adaptiviteit in het Noordelijke gezondheidslandschap

Kijk voor meer info en startdata op
www.rug.nl/ugbs-zorgprofessionals

AACSB ACCREDITED EQUIS ACCREDITED NVAO

rijksuniversiteit groningen

Duotentoonstelling
16 september t/m
16 december 2021

UKRANT.NL

Heb je dat gelezen!

50 jaar Universiteitskrant in beeld
/ overzichtstentoonstelling

50 1971-2021 UK
universiteitskrant groningen

Universiteitsmuseum
Bovenzaal
Oude Kijk in 't Jatstraat 7ª
Groningen

dinsdag t/m zondag
12:00 - 17:00

rug.nl/ukrant50

Ze merkten dat ze buiten de Academie veel meer voor de maatschappij konden betekenen dan erbinnen. De ene filosoof verbond daar vóór het behalen van de bul al consequenties aan. De andere promoveerde eerst nog.

ELLIS ELLENBROEK CORNÉ SPARIDAENS

RETOURADRES: RUG/A&F, POSTBUS 72, 9700 AB GRONINGEN, NEDERLAND

EEFKE MEIJER (47)

STUDIE tussen 1992 en 1999 even Nederlands, toen Wijsbegeerte (niet afgemaakt) **IS** initiatiefnemer en directeur van Het Eiland van Groningen www.eilandvangroningen.nl **HUISHOUDEN** jongenstweeling van 13; lat-relatie met Michel (50) **HUIS** bovenwoning Tuinwijk Groningen **INKOMEN** haalt maandelijks 3000 euro voor zichzelf uit bedrijf

'Het was niet van: Het lukt me niet, ik ga. Ik denk nog steeds dat ik filosofie ooit afmaak. Maar omdat er nog zoveel moet gebeuren in de wereld buiten de universiteit, gaf ik daar voorrang aan. Eerst ging ik als zzp'er als verandermanager aan de slag, bij bedrijven, onderwijsinstellingen, in de jeugdgevangenis. Overal zag ik een tekort aan enthousiasme voor verantwoordelijkheid. Mensen verwachten een opdracht, zijn afwachtend. En heel veel mensen zijn vervolgens niet gelukkig in hun werk. Ik verdiepte me in theorieën achter motivatie. Het is belangrijk om tot wasdom te komen. Iemand moet kunnen inzetten wat hij in zich heeft, om te floreren. Wij hebben te lage verwachtingen van elkaar. En dat begint al bij de baby's. Ik merkte het toen ik moeder werd. Geen kind wordt lui geboren. Als het goed slaapt, goed eet, dan gaat het ook goed werken. Moet je het niet de hele tijd in de weg lopen. Als je kinderen vastzet in een hoge stoel en je geeft ze een rammelaar waar ze mee moeten spelen, dan is het geen wonder dat ze als veertigjarige zeggen: "Ja, maar dat is mijn taak niet".
Ik zei tegen mijn kinderen: "Je kunt het wel, ik hoor het wel als je me nodig hebt". Bij Het Eiland draait alles om een opzelfsturing gerichte benadering van elkaar.
In 2013 ben ik met een compagnon Het Eiland begonnen in een groot pand aan het Zuiderpark. Een plek om te spelen, leren en werken voor klein en groot. Met kinderopvang, een verloskundigenpraktijk, een yogaschool, vechtsportschool, keuken, atelier en vergaderruimte. Vanaf dit schooljaar zijn we ook gestart met een basisschool, De Pol, in een dependance tegenover het hoofdbureau van politie. Nu al is er interesse vanuit mbo, hbo, vwo en universiteit voor stageplekken.
De school is een aparte stichting, verder is Het Eiland een BV. Ik ben directeur-groot aandeelhouder, zo heet dat officieel. Liever zou ik een coöperatie willen zijn, maar dat kan niet zomaar. We werken wel als zodanig, maar het is nog heel not done elkaar als zakenpartners zo te vertrouwen dat je het ook op papier zo vastlegt.'

CASPER ZIJLSTRA (48)

STUDIE Wijsbegeerte (1993-1999), promotie in 2005 **IS** leraar filosofie Werkman Stadslyceum Groningen (0,8) **HUISHOUDEN** met partner (49) en dochter van 10 **HUIS** dubbele woning Herewegbuurt Groningen **INKOMEN** 64.000 bruto per jaar

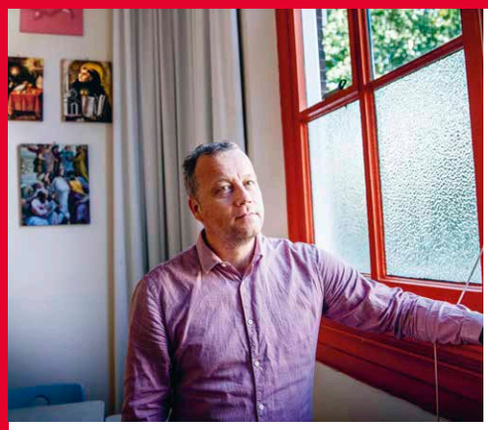

'Eerlijk gezegd wist ik niet goed wat filosofie was. Bij mij op school was het geen schoolvak. Maar ik wilde weten. Waarom zijn dingen zoals ze zijn? Wat is weten eigenlijk? Dan kom je bij filosofie uit. Het was best een gok. Maar vanaf het eerste moment ben ik erin opgegaan. Ik werd gegrepen. Ik was echt een studiebolletje. Wennen was het wel. Alle boeken in het Engels. En het was hard werken. Wij begonnen met veertig mensen in de propedeuse. Zes zijn er overgebleven. Toen we logica kregen, vielen de zweverige mensen af. Ik heb veel bijvakken gedaan. Drie jaar Sanskriet. En een hele dikke scriptie geschreven, 134 bladzijden, over het concept God bij Suárez, Descartes en Spinoza. Met de arbeidsmarkt hield ik me totaal niet bezig. Ook niet toen ik ging studeren. Ik wilde gaan doen wat mij interesseerde, we zouden wel zien wat ervan kwam. In 1999 was ik afgestudeerd, maar niet uitgestudeerd. Dus heb ik een onderzoeksvoorstel geschreven waaruit een aanstelling als aio voortkwam. Mijn proefschrift ging over de herwaardering van Descartes in de negentiende eeuw.
Na de promotie was het wel: En nu? Ik had al een postdoc-aanvraag in de pen, toen er een telefoontje kwam dat ze een filosofiedocent nodig hadden op een school in Drachten, voor een vervanging. Ik had nog nooit voor een schoolklas gestaan! De proefles die ik gaf viel goed. Ik bleef hangen en heb sindsdien op verschillende scholen gewerkt. Het mooie aan het leraarsvak voor mij? Leerlingen dingen uitleggen, laten begrijpen, hun vragen en ideeën horen, direct iets van ze terugkrijgen. Een bijdrage leveren aan hun ontwikkeling.
Mensen vragen soms: Is het geen teruggang? Moest je geen hoogleraar worden? Maar eigenlijk moet ik bekennen dat het academische wereldje mij niet zint. Aan zo'n universiteit vereenzaam je, je zit er in je eigen ivoren toren. Op een kleine faculteit ben je vaak de enige specialist in iets. Als ik aan een publicatie werkte, vroeg ik me af: Is er een hond die dit gaat lezen? Waarom doe ik dit, behalve omdat ik het zelf interessant vind? Ik was klaar om de wereld in te trekken.'